

Katedra

YU ISSN 0022/9296

LETNIK XIX ŠT. 11

11. 5. 1979

CENA 3 DIN

PREDAVANJA NA UNIVERZI

Na VEKŠ so pripravili predavanja Metoda Rotarja, zveznega sekretarja za zunanjo trgovino, o problemih trgovine v svetu in povezave Jugoslavije z neuvrščenimi. Pripravljajo še predavanje ameriškega profesorja Wolfa o življenju in delu ameriških študentov.

Podobno kot na VEKŠ so organizirali predavanja tudi na VTŠ. (V prejšnjem mesecu je bilo predavanje o Nikola Tesli.) Za tako predavanje je kljub pomanjkljivemu informiranju na čeli univerzi (predavanja so po pravilu interna stvar posameznih fakultet in o teh študenti na drugih VDO izvejo zelo redko) veliko zanimanje. Čeprav ugotavljamo, da so predavanja na nekaterih VDO postala stalna praksa dopolnilnega izobraževanja, je o tem na drugih fakultetah malo slišati. Ali je za to kriva neorganiziranost ali premajhna povezanost z drugimi univerzami, ali pa je vzrok kje drugje, vedo najbolj na posameznih VTO. Prav gotovo pa bi se odgovorni poslovodni organi na teh šolah morali zavedati, da so take oblike izvenšolske dejavnosti sestavni del permanentnega izobraževanja.

Lucijan Vihar

SLAB ZAČETEK

Z literarnim večerom, ki ga je pripravil oddelek za razredni pouk na PA, so se pričele letošnje aprilsko-majske prireditve študentov in bodo trajale vse do 20. maja. Žal pa je tamkajšnji amfiteater nudil kaj klavrnno sliko, saj je bilo navzočih samo kakšnih 20 študentov. Prav gotovo si nastopajoči, ki so pripravili zelo uspešen program, tako slabega obiska niso zaslužili.

In kje so vzroki za tako slab pričetek letošnjih študentskih prireditev? Poglavitni vzrok je gotovo slaba obveščena študentov. Plakate so nalepili šele dan pred predstavo, pa še to samo dva ali tri. Kaže, da nas še vedno niso izučile lanske izkušnje z dokaj slabim obiskom na skoraj vseh predstavah.

S. P.

katedra

ČASOPIS UNIVERZITETNE SODOBNOSTI KATEDRA

Časopis univerzitetne sodobnosti Slovenije

62000 Maribor Ob parku 5 Tel. (062) 22044

Žiro račun: 51000-678-81846

Izdaja Univerzitetna konferenca ZSMS na mariborski univerzi

UREDNIŠTVO:

Zvone Teržan (glavni urednik—politika), Ivan Soče (odgovorni urednik—teorija), Goran Devidé (likovnost in fotografija), Iztok Jančar (kultura), Lucijan Vihar (informacije), Marjan Hanl (tehnični urednik), Lidija Trapečar (lektor), Karin Friedau (tajnica), Jure Tretjak (distributer). Stalni sodelavci: Tatjana Kušar, Helena Klakočar, Marko Šoštar, Igor Turničnik, Blaž Rafolt in Jožica Bauman.

IZDAJATELJSKI SVET:

Marija Debelak, Marjan Fekonja, Miroslava Geč-Korošec, Miran Krajšek, Fanika Kranjc, Franc Kržan, Mojca Majerle, Lujo Polanec, Marjan Pungartnik (predsednik), Bogdan Čepič, Franc Rogelšek, Boris Sovič, Sebastijan Strašek, Črtomir Stropnik, Ivan Soče, Brane Srčnik, Zvone Teržan, Janez Premoze in Goran Devidé.

SOFINANCERJI:

Katedra izhaja ob podpori šol univerze v Mariboru, Univerzitetne konference ZSMS Maribor, Izobraževalne skupnosti Slovenije, Kulturne skupnosti Slovenije, Zveze skupnosti za zaposlovanje Slovenije in Raziskovalne skupnosti Slovenije.

TISK:

ČGP Mariborski tisk, Maribor, Tržaška 14

Katedra izhaja tritedensko. Cena izvoda je 3 din. Letna naročnina znaša 40 din, za združeno delo in inštitucije 60 din. Nenaročenih slik in rokopisov ne vračamo. Uradne ure vsak delavnik od 12. do 15.

SOLIDARNOST S ČRNO GORO

Dan po katastrofalnem potresu v Črni gori so študenti visoke ekonomskokomercialne šole v Mariboru dali predlog in takoj evidentirali 20 študentov za mladinsko brigado, ki bi pomagala pri odpravljanju posledic potresa.

V znak priznanja je republiška konferenca ZSMS vključila v svojo 75-člansko brigado tudi pet študentov VEKŠ kot edinih predstavnikov univerze in občine Maribor.

Kot so nas obvestili iz republiške konference, datum odhoda brigade še ni znan, vendar so mladi brigadirji pripravljani na odhod v vsakem trenutku.

NERESNO ZDRUŽENO DELO

Javna razprava o osnutku zakona o usmerjenem izobraževanju je na visokih in višjih šolah na naši univerzi v polnem razmahu, ponekod pa je že zaključena. Glede na osnutek zakona bo celotno šolstvo zasnovano na potrebah gospodarstva in je v takšnem kontekstu gospodarstvo (oz. združeno delo) še kako zainteresirano za predloge, ki jih ta osnutek daje.

Kako se združeno delo vključuje v javno razpravo o osnutku zakona, je bila osnovna tema ankete. Poklicali smo nekatere izmed mariborskih delovnih organizacij:

TALIS

Janez Lipovnik, predsednik mladine: „V naši delovni organizaciji še ni bilo razprave o osnutku zakona, jo pa načrtujemo v maju. Nosilec razprave bo sindikalna organizacija.“

ZLATOROG

Anka Kranjc, vodja kadrovske službe: „Razpravo bomo verjetno organizirali v maju, in cicer na nivoju izvršnega odbora sindikata. Glede priprav za razpravo še nismo ničesar napravili.“

TOVARNA STIKALNIH NAPRAV

Stanislav Planinšec, vodja spl. kadrovskega sektorja: Odgovor je bil enak prejšnjemu.

TOVARNA AVTOMOBILOV IN MOTORJEV

Drago Urekar, predsednik konference osnovnih org. sindikatov DO TAM: „Na razpravi, ki smo jo imeli 18. aprila, je sodelovalo okoli 60 ljudi iz 36 osnovnih organizacij sindikata. Po dvehurni razpravi smo dali številne pripombe. Širše razprave v bazi ne načrtujemo.“

MARLES

Zinka Hartman, referent za izobraževanje: „Sodelovali smo na raznih sestankih na nivoju občine, panoge in republike. V aprilu so o osnutku zakona razpravljale osnovne organizacije ZK, v prvi polovici maja pa bo potekala razprava po sindikalnih skupinah.“

MARIBORSKA TEKSTILNA TOVARNA

Ljubo Lončarič, tehnični sekretar družbenopolitičnih organizacij: „Javno razpravo so pri nas organizirale družbenopolitične organizacije na nivoju SOZD. V razpravi so sodelovali tudi tovariši iz republiške konference zveze sindikatov in je bila v glavnem informativnega značaja. Sledile bodo razprave v sindikalnih skupinah — v nekaterih so že zaključene — na osnovi katerih bomo na skupnem sestanku poenotili dane pripombe.“

To so bili dobesedno interpretirani deli odgovorov tovarišic in tovarišev iz nekaterih delovnih organizacij. Jasno je, da na osnovi majhnega števila vprašanih ne moremo dobiti splošne slike, pa vendar tudi ti odgovori zaslužijo komentar. Mladi na univerzi smo pogosto poudarjali, da je realnost osnutka in njegovo uzakonjenje odvisno predvsem od združenega dela in njegovih objektivnih in pravočasnih načrtov. Vidimo pa, da združeno delo, vsaj do sedaj, ni pokazalo resnejšega namena za vključevanje v proces ustvarjanja novega šolskega sistema. Le v eni organizaciji (MTT) je razprava potekala tako, kot je potrebno. Drugi so ostali pri predstavniki razpravi, ponekod pa je vse, kar vedo, da „razprava bo“.

Zaradi zares revolucionarnih sprememb, ki jih predvideva zakon, bi bilo nujno resnejše in bolj organizirano pristopiti k razpravam. Kajti, kakšen zakon bomo imeli, je odvisno od nas samih.

si

IDEJNOST UČNIH PROGRAMOV

IZVEN

Znana in stara resnica je, da mora šola dajati kadre za obstoječi proizvodni sistem in da so odnosi v šolstvu pogojeni s proizvodnimi odnosi.

Zaradi prvega dejstva smo imeli veliko posegov in popravkov v učnih programih ter številne majhne in velike reforme. Zaradi te zakonitosti smo na dolgo in na široko diskutirali o učenju v smislu naših vrednot, o religioznih učiteljih, o idejnosti pouka.

Zaradi slednje zakonitosti smo uvedli dijaško in študentsko samoupravo, v želji, da bi dosledno izvedli in upoštevali družbene tokove. Tako smo danes dobili dezinstucionalizirano šolo, ne govorimo več o dijaški in študentski samoupravi, prejšnji objekti so postali subjekti v pedagoškem procesu.

Da bi se šola kar najbolje prilagodila družbenim potrebam, smo uvedli različne predmete, ki bi morali dati osnovni ton idejni vzgoji mladih: marksizem, samoupravljanje, filozofija, sociologija itd. Kaj smo želeli s tem doseči, nam je bilo jasno, kmalu pa nam je postalo še bolj jasno, da s tem ne bomo dosegli cilja. (Marksizem se je predaval kot čista teorija, samoupravljanje le kot praksa, sociologija se je zaključila s klasiki...) Potem smo diskutirali o idejnosti tudi v drugih predmetih, s čimer smo pred nekatere učitelje postavili nerešljivo vprašanje: kako ostvariti idejnost pri matematiki, tujem jeziku, fiziki... Nekateri so si to takole predstavljali: otroke je potrebno naučiti, da je tudi Marx analiziral koren iz minusena, da je treba molčati o filozofiji Pitagore, da se je potrebno naučiti v tujem jeziku besede, kot so samoupravljanje, socializem itd. Takšna in podobna razmišljanja so se pojavljala zaradi zelo ozkega razumevanja pojma idejnosti. Čeprav je danes viden precejšen napredek, se še vedno nismo naučili govoriti o narodnoosvobodilni vojni v tujem jeziku, govoriti o sistemu samoupravljanja, o našem gospodarskem sistemu. Nismo se še naučili v zmedeni matematičnih števil prepoznati nekatere dialektične zakone, v fiziki ne govorimo o absolutni, objektivni in relativni resnici, pri zemljepisju pa o primarnosti in neuničljivosti materije. Itd. itd.

Kakor nam ni za posameznega delavca v industriji pomembno, koliko je napravil, temveč nas zanima, v kakšnih razmerah dela, kvaliteta njegovega dela, uporabnost; ravno tako ne sme biti najvažnejša kvantiteta učenčevega znanja. Prav tako nas morajo zanimati vse okoliščine, v katerih si to znanje pridobi.

Idejnost v našem sistemu pomeni vzgajanje v smislu samoupravnih socialističnih vrednot, s katerimi pri nas izražamo odnos do stvari in pojavov. V tistih predmetih, v katerih je težko teoretično razlagati te vrednote, pa seveda tudi pri drugih, morajo biti te vrednote osnova odnosov v razredni skupnosti ali šoli. Če se namreč profesor kemije obnaša nesamoupravno, lahko z gotovostjo trdimo, da v njegovem predmetu idejnosti ni. Še bolj smešno izgleda, da se pri predmetu samoupravljanja obnašamo nedemokratično. Verjetno bi bilo zanimivo zvedeti, v kolikih primerih se samoupravno dogovarjamo za izpitni režim, za izpitne roke, predavanja in vaje. Se vedno smo v obdobju, ko vsak profesor po svoji lastni presoji določa število testov (ne da bi to argumentiral), način pristopanja k izpitu, da o subjektivnosti ocenjevanja niti ne govorimo. In takšen pouk bi težko označili z epitetom „idejen“.

Potrebe po vzgoji se vsak dan povečujejo, pri tem pa radi pozabljamo govoriti o vzgoji vzgojiteljev, o njihovem osebnem vzoru. Torej bomo imeli še naprej samo učitelje in klasične vzgojitelje, katerih principi je: to moraš, tega ne smeš, to pa lahko. Verjetno je to še zelo daleč od deklarativne samoupravne preobrazbe šole in bi zato le morali včasih spregovoriti tudi o idejnosti šolstva in ne samo o idejnosti posameznih predmetov.

PROGRAM APRILSKO-MAJSKIH PRIREDITEV

MAJ

- 10. ali 15. maja: štiriurni rock festival mariborskih ansamblov med študentskimi domovi Ob parku,
- 8. maja bo fotografska razstava z brucovanjem na VPS,
- 9. maja ob 18. uri bo gostoval na PA kvintet iz Murske Sobote,
- 10. maja ob isti uri bo organiziran literarni večer, na PA,
- 17. maja bo na isti šoli nastopila dramska skupina Klub mladih, potem bo sledil literarni večer — Minatti.

Ko sem bil pred šestimi leti sprejet v zvezo komunistov Jugoslavije, so mi starejši tovariši prebrali iz našega programa in statuta nekatere odlomke o enotnosti in enakopravnosti vseh komunistov, „v naši zgodovinski nalogi za ustvarjanje brezrazredne, komunistične družbe“.

Po ceremoniji sprejema so nas učence zaprosili, da odidemo, ker je po dnevnem redu sledila neka problematika, za katero so bili zainteresirani le profesorji. Tako smo morali zapustiti sestanek, profesorji pa so ostali, da bi reševali nekatere svoje probleme. Kasneje sem izvedel, da so bili na tem sestanku kritizirani nekateri profesorji in da so bile brane nekatere „zaupne informacije“. Vse to učence-komuniste ni zanimalo! In tako se nadaljevalo: na skupnih sestankih smo kritizirali mlade komuniste, na aktivu profesorjev pa so se reševale nekatere druge stvari, veliko bolj pomembne od naše skromne mladinske organizacije. Takšna praksa je pri marsikom ustvarila občutek nepomembnosti, nemoči, neenakopravnosti, formalnega članstva ipd. S takšnimi občutki smo odhajali v prakso ali na fakultete.

Primer te moje srednje šole bi ne bil vreden posebne pozornosti, če bi bil osamljen — toda taka je bila praksa na vseh šolah. Nebi ga niti poudarjal, ko bi bila praksa že drugačna, a nedavni primeri v mariborskem šolstvu so mi dali povod, da se spomnim tega neprijetnega obdobja. Pri tej temi nas zanimalo predvsem stanje na naši univerzi. Po neki čudni logiki ali inerciji so skoraj na vseh šolah oblikovani aktivni profesorjev in aktivni študentov. Situacija zelo neprijetno spominja na opisane in še sedaj nespremenjene srednješolske izkušnje. Študentom študentsko, profesorjem profesorsko in vsem tisto, kar je skupno, je zelo nekomunistična in nesamoupravna logika. Da je zares tako, dokazuje primer, ko je aktiv pedagoških delavcev na eni visokih šol posebej razpravljal o kandidacijski listi za važnejše funkcije na univerzi, o strokovnem potovanju v tujino in podobnih „profesor-skih“ zadevah, o katerih študenti ne bi smeli ničesar vedeti, sicer pa so „tako ali tako za vse nezainteresirani“.

Kolikor je avtorju tega teksta znano, ni niti na eni šoli naše univerze sekretar OO ZK študent, ta funkcija je rezervirana za tiste „enakopravnejše“. Na mnogih fakultetah v naši državi zelo uspešno opravljajo funkcijo sekretarja OO ZK študenti, profesorji pa z enako uspešnostjo funkcijo blagajnika.

KOMUNISTI MLADI

KOMUNISTI STARI

V srednjih šolah je situacija dosti slabša, ali v najboljšem primeru ista. Komu in zakaj potrebni aktivni?

Zveza komunistov je organizacija, v kateri ne bi smeli obstajati VAŠI in NAŠI problemi in v kateri bi morali biti dosledno zagotovljeni svoboda, enakopravnost, enotnost, demokratični centralizem. Zato se ne moremo opravičevati niti s posebnostjo problematike, niti z racionalizacijo časa, niti s prizanašanjem „nezainteresiranim“. Komunisti smo verjetno zato, ker sprejemamo skupno problematiko kot svojo in ker želimo pomagati pri njenem reševanju, ker hočemo biti subjekti, soustvarjalci naše sedanjosti in prihodnosti.

Z umetnim izključevanjem iz reševanja splošne in konkretne problematike zelo pozitivno vplivamo na resnično pasivnost, nezanimanje, občutek nepomembnosti, nemoči... Vse to pa negativno deluje na akcijsko enotnost posameznih osnovnih organizacij. Mogoče bi veljalo tudi v tem iskati vzroke pogosti nesklepčnosti, pasivni prisotnosti na sestankih, in kot rezultat tega kritiki in, v skrajnem primeru, črtanja iz evidence.

Smo v obdobju, ko v mnogih občinah ukinjajo aktivne neposrednih proizvajalcev pri občinskih konferencah ZK, ko se borimo za socialno strukturo članstva, ko želimo skupno in demokratično prispevati k razvoju družbe, a pri vsem tem ohranjamo aktivne učence in aktivne profesorje, aktivne študentov in pedagoških delavcev, aktivne mladih komunistov in aktivne starih komunistov... Ko razmišljamo o tem, bi morali upoštevati dejstvo, da smo v ZKJ, vsaj moralo bi tako biti, sprejemali mladince, ki so že pokazali določeno aktivnost, opredeljenost, zrelost in pripravljenost za maksimalno angažiranje. V primeru, da smo napravili napako pri sprejemu, jo je potrebno čimprej popraviti. Če so nam aktivni zares potrebni, menim, da bi jih bilo smiselneje oblikovati pri osnovni organizaciji ZSM. Takšen aktiv bi bil družbeno upravičen, saj bi lahko njegovo delo veliko pripomoglo k aktivnosti mladinske organizacije, hkrati pa bi lahko merili dejanski prispevek posameznika v organizaciji, v kateri kot mladi komunist mora delati.

Obstoj aktivov pri osnovni organizaciji zveze komunistov je nesmiseln, ker nam s svojim bistvom povzročajo več škode kot koristi. Vsaj tako mislimo študenti, profesorji verjetno ne.

PREDVSEM SKROMNOST

O višji agronomski šoli se govori in piše, da je nekako odmaknjena od ostalih šol, govori se o njeni zaprtosti, o veliki aktivnosti pa spet o veliki pasivnosti študentov... Koliko od tega je res, smo želeli izvedeti v neposrednem pogovoru z dekanom, prodekanom-profesorjem, prodekanom-študentom, predsednikom mladinske organizacije in še z nekaterimi aktivisti. Povedali so nam tole:

Študij na višji agronomski šoli je specifičen iz tehle razlogov: to je višja, dveletna šola, učni programi so nekoliko drugačni, na delo pa še posebej vpliva socialna struktura študentov. V dveletnem študiju je težko pokazati in vzdrževati kontinuiteto dela mladinske organizacije, težave pa jim delajo tudi razbitost urnika in vaje na terenu, tako da so študenti po ves dan v šoli.

Kljub temu študenti kažejo iz leta v leto večjo aktivnost in zanimanje za družbenopolitično delo in občutjske aktivnosti. V vseh samoupravnih strukturah šole so prisotni študenti-delegati, vendar prava dela ne obstaja. Tako študent-delegat nima stališč glede organizacije, svoje odločitve pa razlaga majhnemu številu zainteresiranih. Ločenost od baze je prav tako prisotna v mladinski organizaciji, v kateri nosi vso težo dela približno deset ljudi. Posamezne komisije delujejo priložnostno in njihovega dela na šoli ni čutiti. V tem trenutku pa zasluži vso pohvalo komisija za mladinske delovne akcije, katere aktivisti skoraj vsako soboto in nedeljo delajo na Ostrem vrhu ali na Pohorju pri urejevanju bolnice Jesen. Kulturna komisija je pripravila celovečerni program za aprilsko-majske prireditve in program za agronomiada. Za to največje srečanje študentov agronomije Jugoslavije so sami zaslužili del potrebnega denarja, manjši del pa je dala šola. Druge komisije pa se mučijo s kadrovske problemi, prostorom, financami...

Povezovanje šole pa bi verjetno lahko služilo kot vzoren primer, tako da ni prisoten »višek teorije«.

Z organiziranjem študentov po samoupravnih skupinah bodo verjetno rešili problem širšega vključevanja v samoupravno in družbenopolitično življenje na šoli.

Kljub številnim, konkretnim akcijam, delo študentov te šole na univerzi ni dosti poznano. Naši sogovorniki so temu rekli — skromnost... Delo, delo, vendar predvsem skromnost.

—Luka)

VSAKDANJI PROBLEMI NA VPŠ

Tokrat se bomo lotili vsakodnevnih, morda že precej znanih problemov, kot so problemi procesa študija, v katerem se bomo dotaknili profesorjev in seveda samih študentov.

Uspešnost oziroma neuspešnost študija je stvar, ki jo načeloma dokaj radi pripisujemo izključno študentom: češ, študent slabo študira, ima neodgovoren odnos itd. Uspešnost študenta pa ni le stvar takega ali drugačnega kritiziranja, teveč moramo nanj gledati tudi skozi odgovornost profesorjev do tega vprašanja in ne nazadnje tudi celotne družbe. Slovenci imamo za ta primer le izrek: vajenec je pač tak, kot je mojster. Menda je nekaj resnice tudi v tem. Pri profesorjih gre predvsem za to, koliko so ob predavanjih sposobni motivirati študente za poglobljeni študij. Nekateri med njimi menijo, da so cilj dosegli že, če neprestano kritizirajo študente, kako slabo da študirajo, nič ali zelo malo pa pripomorejo k temu, da bi z osebnim odnosom do dela to prenašali tudi na študente.

Iz tega izhajajo tudi pogledi in pristopi profesorjev do študentske samouprave. Lahko bi jih uvrstili v dva tipa. Prvi so tisti, ki imajo do študentske samouprave dokaj vzvišen odnos, ki to samoupravo načelno podpirajo, vendar le do stopnje, ko študenti s svojo aktivnostjo že presegajo in temeljne tabuje visokošolskega študija. Storili bi krivico, če bi rekli da je teh profesorjev veliko, vsaj pri nas je velika večina takih, ki s svojo osebno aktivnostjo in idejno motivacijo usmerjajo študente v bolj enakopraven status.

Pa študenti?

Prav tako kot o profesorjih tudi o študentih ne moremo govoriti kot kategoriji, ki ima popolne ali pa vsaj delno popolne poglede na vlogo samouprave v svojem delu. Pri tem je potrebno zlasti poudariti, da je motiviranost za študij tista osnovna točka, na podlagi katere lahko ocenjujemo odnos posameznega študenta do njegovega dela v ustvarjanju samoupravnih odnosov.

Velika večina študentov je še vedno takih, ki s »študijem« zapravljajo svoj čas in družbeni denar. Ti praviloma slej ko prej tudi nehajo s študijem, s tem pa seveda, vsaj statistično gledano, pripomorejo k velikemu osipu. Za to vrsto študentov je samouprava nekaj nepotrebne in to do trenutka, ko se pričnejo obračati na samoupravne organe študentov s prošnjami, da se jim podaljša »živiljenjski« obstoj na šoli. Tokrat pa prisegajo na svojo samoupravno aktivnost.

Med študenti je tudi skupina, ki je usmerjena precej ozko-potrošniško. Skupina misli, da je diploma šole nekaj takega kot avtomobil, lepo stanovanje. Diploma naj bi jim v bodočnosti predstavljala duhovni višek materialnega standarda. Zato je njihov edini in sveti cilj čimprej priti do diplome, in to za ceno vsakršnih odnosov do kolegov in družbe.

Tu so še študenti, ki imajo povsem pozitiven odnos do procesa samoupravnega dela, ki ga imajo za temelj v smislu ustvarjanja, kot tudi osebnostnega razvoja. Teh študentov pa ni tako malo, kar lahko razumemo kot vzpodbudo glede nadaljnjega razvoja samoupravnih odnosov in visokem šolstvu.

Pa še nekaj o učbenikih.

O kvaliteti učbenikov je bolj težko govoriti. Študenti VPŠ smo namreč že silno zadovoljni, če učbenik sploh imamo. Ne glede na strogo statutarno določilo VPŠ, da mora vsak profesor obvezno priskrbeti temeljni učbenik, to določilo še nima svoje veljave. To povzroča študentom nič koliko preglavica. Vendar moramo biti tudi v tem pogledu objektivni in razumeti problem oziroma specifičnost pravniških učbenikov. Ti se morajo zaradi neverjetne hitrosti spreminjanja zakonov tem tudi prilagoditi. Učbenik, ki je star več kot tri leta, je sposoben opravljati le funkcijo muzejskega razstavnega predmeta.

Študenti VPŠ, razmislite malo o vsem tem. Lahko pa se tolažite, da tudi na drugih šolah ni dosti boljše.

JOŽICA BAUMAN

SREDNJEŠOLSKE SAMOUPRAVNE IGRE

Pred kratkim so na neki mariborski srednji šoli organizirali — ob ustreznih reklamih — „samoupravni dan“. Naj opozorimo nepoučene, da je to dan, ko nastopajo učenci v vlogi učiteljev, direktorjev, čistilk, profesorji pa uživajo, ker so končno, čeprav samo za en dan, uresničili zahtevo po samoupravljanju.

Druge dni ni tako. Dijaške samouprave (žal še vedno govorimo o dijaški in tisti drugi, ki je nihče ne imenuje profesorska) pa ni čutiti ostalih 200 in nekaj dni.

Samoupravljanje je, dragi profesorji, stalna praksa, ki bi morala biti prisotna v vsakem trenutku in na vsakem mestu in bi morala za vse enako veljati. Zalostna je resnica, da imajo v srednjih šolah glavno besedo učitelji in starši, in šele potem učenci. Mazanje oči z enim in edinim dnevom, ko damo učencem v roke celo šolo, ne dosežemo ničesar. Nobeden učenec nima nikakršne koristi od preizkusa udobnosti direktorjevega fotelja, od sedenja za katedrom, od prenašanja pošte itd. V primeru, da bomo samoupravljanje reducirali na en sam dan, se ga lahko mirne duše odrečemo. Dvesto nesamoupravnih in samo-upravni dan; dobro razmerje, ki govori o dobrem samoupravljanju v srednji šoli.

Luka

O DELU IN PROBLEMIH KUD ŠTUDENT

Sredi aprila t. l. je bila v prostorih UK ZSMS razširjena seja upravnega odbora KUD ŠTUDENT in univerzitetne konference ZSMS. OIz KUD so se sestanka udeležili predstavniki upravnega odbora ter člani pevskega zbora, folklore in skupine za izrazni ples „Point“. Iz UK pa so bili prisotni predsednik in podpredsednik ter sekretar UK ZK Tine Zorič.

Predstavniki UK so napeljali pogovor na probleme na univerzi, ki se neposredno dotikajo dela KUD Študent. To so predvsem premajhna prisotnost KUD v univerzitetnem prostoru in premajhna aktivnost KUD na posameznih VDO. Zato so opozorili, da je nedopustno, da morajo za prireditve na univerzi iskati izvajalce programa zunaj KUD. Prav tako so povedali, da kaže KUD premajhen interes za usklajeno delo z UK ZSMS in univerzo. Predstavniki KUD so razložili težave, s katerimi se srečujejo: pomanjkanje prostorov je eden glavnih problemov, pomanjkanje finančnih sredstev (4/5 dohodka porabijo za najemnine dvoran) in neredna dotacija od posameznih VDO. Tudi to so povedali, da je bil KUD v 15 letih obstoja vse premalo deležen moralne podpore univerze. Omeniti je treba tudi težave s kadri, ki bi bili pripravljene prevzeti vodstvene funkcije v KUD, kot s samim kadrovanjem novih članov. Nezainteresiranost in indolentnost študentov do dela v KUD je namreč eden velikih problemov, s katerimi se srečujejo. Velika krivda pa je tudi v prenatrpanosti šolskih programov, ki ne dovoljujejo večjega občutjskega delovanja, in nezadostno tovrstno usmerjanje že na srednjih šolah, kar se v veliki meri odraža v delu študentov na Univerzi. Na koncu so se strinjali s predstavniki UK ZSMS, da je delo na relaciji UK ZSMS — KUD nepovezano in neuskajeno in se dogovorili, da ga bodo v bodoče bolj negovali. Predstavniki KUD so tudi pokazali pripravljenost za večje sodelovanje v programu dela univerze in sklenili, da je tako univerzi kot KUD potreben letni načrt, ki bo jasno pokazal, pričakuje od KUD in kaj KUD nudi in pričakuje od univerze.

Lucijan Vihar

RAZPIS KIDRIČEVH NAGRAD ZA LETO 1980

Razpisane so naslednje teme:

VISOKA EKONOMSKO KOMERCIJALNA ŠOLA MARIBOR

1. Oblikovanje in vodenje politike v samoupravni organizaciji združenega dela (široko opredeljen naslov za izredno uspela dela).
2. Oblikovanje in vodenje politike OZD v pogojih skupnega prihodka (skupni proizvod ali skupno poslovanje).
3. Izboljšanje finančnega upravljanja v samoupravni organizaciji združenega dela (široko opredeljen naslov za izredno uspela dela).
4. Finančno upravljanje organizacij združenega dela, ki združujejo sredstva in pridobivajo skupni dohodek (specifična tema).
5. Model informacijskega sistema za upravljanje proizvodnje.
6. Problemi upravljanja večstopenjske proizvodnje v sestavljenih organizacijah združenega dela.
7. Projekt izgradnje integralnega poslovnega informacijskega sistema.
8. Modeliranje poslovnih procesov v OZD.
9. Uporaba grafičnih metod za oblikovanje organizacijskih modelov.
10. Kibernetski modeli upravljanja integriranih OZD.
11. Pojavne oblike in vrednotenje sinergijskih učinkov.
12. Integracijski projekt.
13. Modeli skupnega prihodka in dohodka v integriranih OZD.
14. Ekonomska analiza pogojev za dolgoročne poslovne odločitve v gospodarski OZD.
15. Uporaba metod operacijskih raziskovanj in statističnih metod pri proučevanju in usklajevanju potreb in pogojev za uresničitev ciljev OZD.
16. Učinek sprememb tržnih pogojev (ali zunanjih dejavnikov nasploh) na rezultate poslovanja OZD in DO.
17. Dohodkovni odnosi med TOZD pri horizontalni ali vertikalni povezanosti v DO.
18. Problemi v zvezi s kvalifikacijo smotrov in določanjem ciljev OZD (posebej usklajevanje TOZD—DO—SOZD).
19. Kompleksna analiza temeljnega poslovnega procesa (nabava—proizvodnja—razpečava) za potrebe ciljnega usmerjanja OZD.
20. Vpliv produktivnosti, ekonomičnosti in dohodkovnosti na način nagrajevanja v konkretni organizaciji združenega dela.

21. Vpliv družbenih, tehničnih in organizacijskih dejavnikov na dvig produktivnosti, ekonomičnosti in dohodkovnosti v konkretni organizaciji združenega dela.
22. Zniževanje stroškov kot faktor povečanja ekonomičnosti.
23. Proučitev organiziranosti in delovanja poljubne OZD po metodologiji dialektične teorije sistemov.

VISOKA TEHNIŠKA ŠOLA MARIBOR

VTO STROJNIŠTVO

1. Računliška grafika in konstruiranje z računalnikom.
2. Elastični model širjenja razpoke po metodi končnih elementov.
3. Primerjava iterativnega in eliminacijskega numeričnega modela v programih po metodi končnih elementov.
4. Vibracije kolenaste gredi.
5. Reševanje večutorne gredi.
6. Napetosti v cevi s plavutjo.
7. Trdnost cevi pri obremenitvi s trnom.
8. Utemeljitev izbora postopka in opreme za avtomatsko vdevanje v greben in listno brdo.
9. Deformacije ob šivih.
10. Uporaba vezivnih sredstev pri izdelavi netkanih tekstilij.
11. Zmanjševanje vnetljivosti netkanih tekstilij.

VTO ELEKTROTEHNIKA

1. Elektronski moduli za merjenje in regulacije v vezjih močnostne elektronike (dipl. naloga II. stopnje).
2. Uporaba mikro-elektronskih komponent v industrijskih aplikacijah.
3. Metode načrtovanja tehnoloških procesov z digitalnimi računalniki.

VTO GRADBENIŠTVO

1. Področje tehnologije gradbenega materiala (2 temi).
2. Področje tehnologije gradbene proizvodnje (2 temi).
3. Področje gradbene ekologije (2 temi).
4. Področje računalništva (4 teme).

VTO KEMIJSKA TEHNOLOGIJA

1. Projekt Slovenske gorice.
2. Anorganska sinteza.
3. Organske sinteze.
4. Pitne in odpadne vode.
5. Škrob in njegovi derivati.
6. Sodobne metode kemijske analize.
7. Kemijska tehnologija.
8. Zaščita okolja.

VISOKA ŠOLA ZA ORGANIZACIJO DELA KRANJ

1. Specifičnost pogojev samoupravnega organiziranja na področju družbenih dejavnosti.
2. Specifičnost pogojev samoupravnega organiziranja na področju materialne proizvodnje skupnega interesa.
3. Samoupravno organiziranje dejavnosti skupnega interesa temeljnih organizacij, združenih v delovno in sestavljeno organizacijo.
4. Analiza dosežene stopnje samoupravne organiziranosti glede na uveljavljanje ustavnih in zakonskih določil.
5. Organizacijske rešitve — modeli sistema usmerjenega izobraževanja.
6. Organizacijske rešitve — modeli proizvodno-tehnične vzgoje v sistemu usmerjenega izobraževanja.
7. Programiranje izobraževanja (curriculizacija programov).
8. Planiranje izobraževanja.

9. Operacioniziranje vzgojno-izobraževalnih ciljev.
10. Organizacija povratne zveze v procesih proučevanja.
11. Intelektualizirano usposabljanje delavcev za delo v delovni organizaciji.
12. Organizacija in rešitve — modeli permanentnega poklicnega usmerjanja.
13. Organizacija in rešitve — modeli permanentnega izobraževanja.
14. Ugotavljanje izobrazbenih deficitov.
15. Ugotavljanje in planiranje kadrovskih potreb.
16. Razvoj kadrov in spremljanje.
17. Kadrovsko-informacijski sistem.
18. Organiziranje kadrovske funkcije.
19. Izobraževanje ob delu in iz dela v samoupravnih aktih delovne organizacije.
20. Integracijski procesi na področju izobraževanja.

VIŠJA PRAVNA ŠOLA MARIBOR

1. Diplomanti višje pravne šole od 1970. leta naprej v praksi.
2. Vloga glasil delovnih organizacij pri razvijanju samoupravljanja v industrijskih organizacijah združenega dela.
3. Poravnalni sveti kot samoupravna sodišča v občini.
4. Notranja arbitraža kot del samoupravnega sodstva SFRJ — s posebnim poudarkom na njeno delovanje v nekaterih OZD mariborskega območja.
5. Pravica samoupravljanja kot pot k resničnemu osvobajanju človeka.
6. Delovanje družbenopolitičnih organizacij pri sprejemanju samoupravnih odločitev v sistemu samoupravnega pluralizma interesov — s posebnim poudarkom na nekatere OZD in KS mariborskega področja.
7. Migracijski procesi na Kozjanskem.
8. Funkcionalna uporabljivost samoupravnih splošnih aktov.

VIŠJA AGRONOMSKA ŠOLA MARIBOR

1. Ampelotehnika in fiziologija vinske trte.
2. Ugotavljanje bioloških značilnosti in možnosti zatiranja bolezni in škodljivcev poljščin, sadnih rastlin in vinske trte.
3. Zoohigijski aspekti v vzreji (posameznih vrst domačih živali).
4. Eksploatacija kmetijskih strojev.
5. Mehanizacija proizvodnih procesov v vinogradništvu, sadjarstvu.
6. Razvojne tendence kmečkega turizma.
7. Tehnologija sadjarske proizvodnje in fiziologija sadnega drevja.
8. Zamrzovanje živil rastlinskega izvora.
9. Kontaminacija tal, vode in živil s tehničnimi posegi.
10. Kvaliteta vode v živilski tehnologiji.
11. Preusmerjanje kmetij v različne smeri specializirane proizvodnje.
12. Možnost zagotovitve zadostnih primernih površin za pridelovanje sladkorne pese za tovarno sladkorja v Ormožu.

PEDAGOŠKA AKADEMJA MARIBOR

1. Floristična oznaka hriba Sveti Križ nad Planino pri Sevnici.
2. Vplivni dejavniki na razvoj samoupravljanja.
3. Samoupravljanje kot družbenomoralni odnos.
4. Odgovornost in samoupravljanje.
5. Patriotizem in internacionalizem.
6. Solidarnost in vzajemnost.
7. Vrednote mladih.
8. Zunanja politika Jugoslavije.
9. Samoupravljanje in družina.
10. Šola in krajevna skupnost.
11. Moralni vidik problema zdomcev.
12. Samouprava učencev v osnovni šoli.
13. Metodično-didaktični vidiki DMV v osnovni šoli.

13. MAJ JE PRAZNIK SLUŽBE VARNOSTI, KI VSE MANJ OSTAJA LE NJEN PRAZNIK, SAJ JE TA SLUŽBA LE DEL NAŠEGA SISTEMA VARNOSTI, KI GA IMENUJEMO

DRUŽBENA SAMO-ZAŠČITA

Ko govorimo o družbeni samozaščiti, ki se je kot stalna sestavina porajajočih se novih družbenih odnosov pričela razvijati že v času NOB, moramo imeti pred očmi njen celotni razvoj kot proces podružbljanja klasičnih funkcij države na področju varnosti. V času narodnoosvobodilnega boja, ki je bil hkrati ljudska revolucija z vsemi značilnostmi proletarske revolucije, in tudi še v prvem obdobju po osvoboditvi, je prevladoval proces jačanja države kot instrumenta oblasti, kar je bilo za to obdobje povsem naravno. Zato so v sistemu varnosti prevladovala strokovne službe. Poglejmo si na kratko razvojno pot teh služb.

Z ukazom predsednika republike 13. maja 1944 v Drvarju o ustanovitvi t. i. Oddelka za zaščito naroda je bil postavljen temeljni organom za notranje zadeve. Ustanovitev tega oddelka je bila dejansko posledica potrebe po organiziranju varnostne službe na osvobojenem pa tudi okupiranem ozemlju. V okviru tega oddelka je delovala posebna varnostno-obveščevalna služba (VOS), ki je skrbelo za varnost naših partijskih in drugih funkcionarjev ter opravljala še nekatere druge naloge. Ta služba, ki se je učinkovito razvila že med vojno, se je do današnjih dni oblikovala v organizacijo, ki skrbi za varstvo našega ustavnega reda.

Takoj po vojni se je služba soočala predvsem s kadrovskimi težavami, saj so se v njej zaposlovali v glavnem udeleženci narodnoosvobodilnega boja, ki pa kljub velikim vojnim izkušnjam niso imeli zadostnega strokovnega znanja. Da bi bile težave še večje, so v tistem času varnostni organi bili boje z različnimi odpadniškimi skupinami, ki so prihajale preko meja, pa tudi z notranjimi sovražniki. V teh bojih je padlo dosti dobrih kadrov.

Z velikimi težavami so se organi za notranje zadeve soočali zlasti leta 1948, to je v času Informbiroja, ko je bilo potrebno obračunati z nekaterimi negativnimi pojavi in njihovimi nosilci. Leta 1966 je potem prišlo do reorganizacije v

organih za notranje zadeve in od tega leta dalje teče konsolidacija in modernizacija te službe.

Velik poudarek v tej preobrazbi je bil dan prav reševanju kadrovskih problemov. Nove šole in izobraževalne usmeritve so v veliki meri pripomogle k novi, boljši kadrovski strukturi. Izobražbeni nivo je relativno visok in je postala srednja šola pogoj pri zaposlovanju novih kadrov. Najpomembnejša šola na srednji stopnji je kadetnica, v katero sprejemajo mladince, ki so končali osnovno šolo. Pogoji za učenje in delo v šolskem centru v Ljubljani so izredno ugodni, razvito pa imajo tudi družabno in športno življenje. Ti in ostali pogoji omogočajo zares sodoben učno-vzgojni proces, ki daje povsem nove kadre. Možnosti za pridobitev ustrezne strokovne izobrazbe pa imajo tudi tisti, ki so že končali kakšno poklicno ali drugo srednjo šolo. Ti gredo po posebnih uvajalnih tečajih in praksi na dodatno enoletno vzgojno-izobraževalno usposabljanje. Na pravni fakulteti v Ljubljani imajo poseben oddelek usmerjenega študija, ki dopušča tudi študij ob delu. V organih za notranje zadeve pa zaposlujejo tudi vse več diplomantov ostalih višjih in visokih šol. To je nujno, saj so se metode in tehnika dela v tej službi do danes že močno razvile. Tehnična opremljenost naše varnostne službe je na zelo visoki ravni, saj razpolaga z računalniško tehniko, z neuničljivim sistemom zvez in drugo najmodernejšo tehniko, ki zahteva zares visoko strokovne kadre.

Prikaz procesa jačanja varnostne službe oz. organov za notranje zadeve pa sam za sebe ne more dati prave slike o mestu in vlogi te službe v celovitem sistemu družbene samozaščite. Organi za notranje zadeve se pojavljajo kot strokovni del tega sistema.

Proces podružbljanja sistema varnosti že prihaja v tako fazo, v kateri glavni del nalog s področja varnosti prevzemajo nase delovni ljudje in občani, delovne, družbenopolitične in druge družbene organizacije sami. To pomeni, da morajo delovni ljudje in občani preko vseh oblik organiziranja vse bolj prevzemati skrb in odgovornost za zaščito v ustavi določene socialistične ureditve, samoupravnih in drugih pravic delovnih ljudi, svoboščin človeka in občana, družbenega premoženja ter osebne in premoženjske varnosti občanov. Delovni ljudje in občani morajo hkrati, ko odločajo o pogojih in sadovih svojega dela, odločati tudi o svojem neposrednem, samozaščitnem organiziranju in tudi o takšnem organiziranju družbe kot celote.

Samozaščitno obnašanje občanov pa je tesno povezano z varnostno kulturo. Ta je v veliki meri odvisna od družbene zavesti slehernega posameznika, zato je potrebno bolj kot dosedaj ljudi osveščati

že v vzgojno-izobraževalnem procesu, pa tudi z drugimi oblikami predavanj in informiranja. O nezadostno razviti varnostni kulturi govori na primer podatek, da na slovenskih cestah letno obleži nad 700 mrtvih, česar je največkrat kriv prav subjektivni faktor. Zelo zgovorne primere slabe varnostne kulture pa bi lahko našli tudi na drugih področjih.

Za preventivo skrbijo po svoji funkciji tudi organi za notranje zadeve, vendar negativnih pojavov ne bomo uspeli zares učinkovito in pravočasno preprečevati, dokler ne bo zaživel celoten sistem družbene samozaščite.

V temeljnih in drugih organizacijah združenega dela delovni ljudje organizirajo samozaščitne aktivnosti, ki so usmerjene zlasti v preučevanje, preprečevanje in odpravljanje ogrožanja samoupravnih pravic, politične, moralne in materialne škode, ogrožanje življenja in zdravja delovnih ljudi ter druge probleme s področja varnosti. Nosilci teh aktivnosti so predvsem družbenopolitične organizacije.

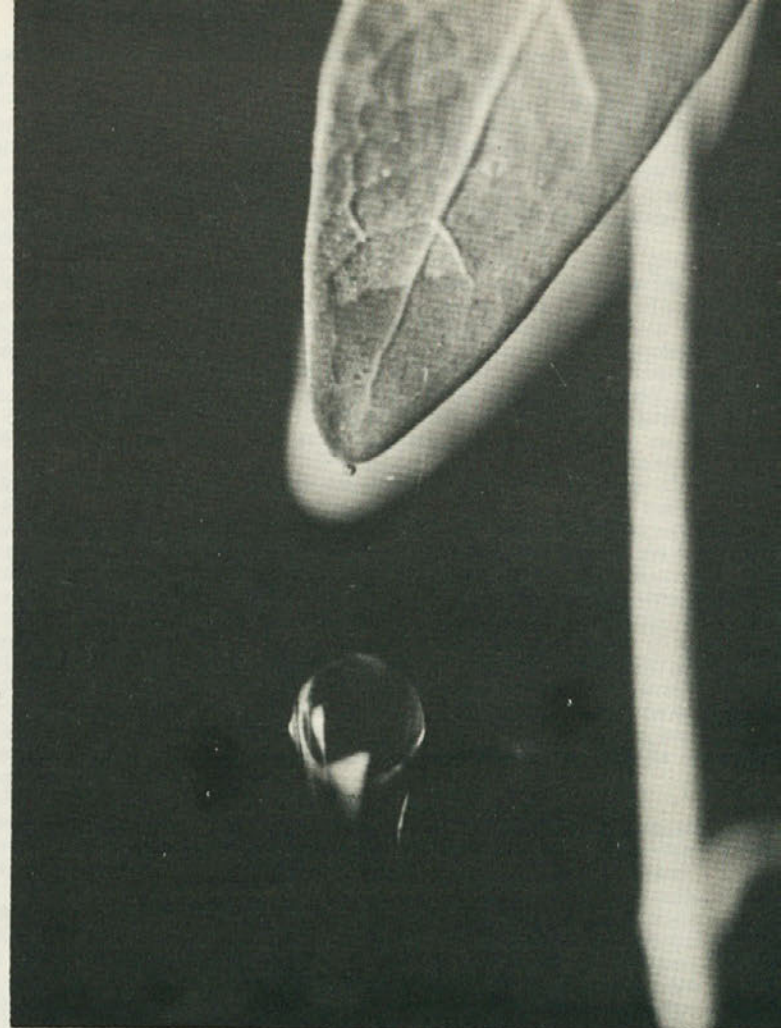
Vse temeljne organizacije združenega dela pa tudi krajevne skupnosti so po zakonu dolžne oblikovati odbore za ljudsko obrambo in družbeno samozaščito. Ti odbori spremljajo in ocenjujejo varnostne razmere in stanja uresničevanja družbene samozaščite, sprejemajo programe samozaščitnih aktivnosti in varnostnih ukrepov, usmerjajo in spremljajo delovanje narodne zaščite itd.

Kot posebna prostorska komponenta varnostne službe je zlasti zanimiva narodna zaščita. V krajevni skupnosti skrbi za varovanje družbenega premoženja, pomembnejših objektov v določenih situacijah, lahko pa je tudi v pomoč pri organiziranju različnih prireditev, ki so večjega družbenega pomena.

Marsikje v temeljnih organizacijah združenega dela in krajevnih skupnostih se dogajajo tudi za skupne enote narodne zaščite. Njihova funkcija ni predvidena, kot še marsikdo zmotno razmišlja, le za izredne ali le vojne razmere. Enote narodne zaščite morajo aktivno delovati že danes — za zaščito mirnega dela in življenja delavcev in občanov.

Družno z vsem vsemi temi organiziranimi oblikami pa predstavlja sleherni posameznik naše skupnosti pomemben člen v sistemu samozaščite. Zaradi tega lahko na koncu napišemo, da je dan službe varnosti naš dan.

ČESTITAMO OB NAŠEM PRAZNIKU!

DRUŽBENA PODLAGA ZAKONA O USMERJENEM IZOBRAŽE- VANJU

O tej temi smo se pogovarjali s članoma republiškega komiteja za vzgojo in izobraževanje tov. Jožetom Miklavcem in tov. Stankom Medvešem.

Katedra: V kakšnem pomenu se pojavlja »reforma« šolstva kot splošni družbeni cilj?

Miklavc: O splošnih ciljih reforme smo že dost govorili, tudi v dokumentih ZK, ki smo jih tako rekoč plebiscitarno sprejeli. Osnovno načelo, ki smo ga glede na te splošne cilje reforme tudi sprejeli, je permanentnost izobraževanja. To pomeni razširjanje izobraževalnega procesa na vse obdobje človekovega življenja, po drugi strani pa pomeni tudi širjenje kroga tistih, ki se izobražujejo in tudi tistih, ki uresničujejo vzgojno—izobraževalni proces. To je za nas osnovni temelj, na katerem gradimo idejo o usmerjenem izobraževanju. Drugo naše temeljno izhodišče pa je ustavna pravica človeka—delavca, da odloča o celotnem procesu družbene reprodukcije, katere sestavni del je tudi reprodukcija človekovega znanja, razvijanje njegovih ustvarjalnih sposobnosti; celovit razvoj osebnosti, s čimer razumemo vse tiste sposobnosti, lastnosti, ki jih naj ima svoboden človek — svoboden v tem smislu, da razpolaga s pogoji in rezultati svojega in skupnega družbenega dela. To je osnovna ideja reforme. Preobrazba vzgojno—izobraževalnega sistema je samo del širše družbene preobrazbe, je hkrati njen rezultat in pogoj. Ob tem se posebno izpostavlja vloga znanja in izobrazbe kot neposredne proizvodilne sile, zato je reforma pomemben družbeni cilj.

Katedra: Nekateri kritiki kategorično postavljajo pristop, ki ste ga imeli sestavljajci osnutka zakona o usmerjenem izobraževanju; pod vprašaj z dilemo: »Ali smo želeli zgolj reformo ali dejansko revolucioniranje vzgojno—izobraževalnega procesa. Kaj menite o tem?«

Miklavc: Mislim, da je ta dilema umetna. Če postavljamo zahtevo po revoluciji, potem zanikamo socialno revolucijo, o kateri pravimo, da smo jo v osnovnih okvirih vendarle izvedli že v času NOB. Če pa govorimo le o reformi izven tega revolucionarnega toka, pa seveda pristajamo na neko socialno demokratično vizijo družbenih preobrazb. Zato mislim, da gre za preobrazbo v okviru s socialno revolucijo ustvarjenih pogojev, ob predpostavki, da je tudi ta preobrazba sestavni del te revolucije, ki še teče.

Katedra: Ali ni bistvena ovira za korenejši poseg v vzgojno—izobraževalni proces prav obstoječa družbena delitev dela?

Miklavc: Obstoječa dilema v tehnični delitvi dela je gotovo objektivno protislovje, v katerem želimo formirati vzgojno—izobraževalni sistem. Kritiki našega pristopa v uresničevanju usmerjenega izobraževanja nam, s tega vidika očitajo premalo poglobljen pristop. Menim, da na sedanji stopnji razvoja proizvodilnih sil ne moremo govoriti o odpravljanju vsakršne delitve dela, kajti določena oblika tehnične pa tudi družbene delitve dela bo v nekem smislu še naprej obstajala. Preseči želimo predvsem temeljno delitev dela na duhovno in materialno proizvodnjo, ki je v bistvu v zgodovini ustvarila dva nasprotujoča si družbena razreda — upravjalce in izvajalce — če govorimo z Marxovimi besedami. Preobrazbo gradimo ob predpostavki, da doslej še nismo izkoristili vseh možnosti, ki nam, jih daje že obstoječa stopnja razvoja proizvodilnih sil in proizvodnih odnosov. Pri tem predvidevamo uveljavljanje vseh zastavljenih ciljev kot postopen proces.

Poleg spremembe družbenoekonomskih odnosov ter družbene vloge izobraževanja, koncipiramo z reformo tudi preobrazbo internega dela šol. Gre preprosto za to, da v reformirani šoli uveljavimo udeležence kot subjekt in da učinko učno—vzgojnega dela bolj povežemo z aktivno in ustvarjalno vlogo udeleženca v samem procesu. To seveda pomeni, da bomo morali bistveno spremeniti tako miselnost kot način obnašanja učiteljev. To pa po našem mnenju lahko dose-

žemo le na tak način, da postavimo učitelja prav tako kot vsakega drugega delavca za odgovornega nosilca vseh družbenih funkcij. Hkrati pa moramo šolo odpreti navzven, pripeljati vanjo tudi druge delavce — druge izvajalce vzgojno—izobraževalnih programov in tretjič, udeležence izobraževanja moramo postaviti v položaj, ko bodo že v času izobraževanja uveljavljali svojo celovito vlogo — vlogo delavca v združenem delu ozu. občana, skratka vlogo celovite osebnosti v našem socialističnem samoupravnem družbenem sistemu.

Katedra: Ali je po vašem mnenju družbenoekonomski položaj učenca oz. študenta v osnutku zakona dovolj jasno opredeljen?

Medveš: Mislimo, da dajemo možnost za uveljavljanje ustreznega družbenega položaja učenca oz. študenta že v času izobraževanja — četudi ne v položaju delavca. Osebnost menim, da je pretogo pojmovanje, po katerem se človek v šoli pripravlja na delo in samoupravljanje, kasneje pa nastopi tisti dan »x«, ki ga pomeni opravljena diploma, ko le — ta postane delavec in samoupravljevec. Takšen tog način vstopanja v delo moramo odkloniti. Postopno izenačevanje družbenoekonomskega položaja udeležencev v izobraževanju s položajem delavcev v združenem delu poskušamo vgraditi v zakon kot dolgoročni cilj. Tako je v osnutku podan predlog, po katerem naj bi se študent, ki se izobražuje ob delu in iz dela, v bistvu pojavljal kot delavec. To naj ne bi bil klasični izredni študij, saj bi pogojeval vse pravice in obveznosti, ki iz takega položaja za udeleženca v izobraževanju izhajajo.

Katedra: Predlagalec osnutka zakona se je, kot je bilo že poudarjeno v dosedanjem pogovoru, zavedal, da ne bo mogoče z enim samim zakonom zagotoviti preobrazbo učno—vzgojnega procesa in družbenoekonomskega položaja udeležencev v tem procesu. Kako je zamišljeno približevanje k sedaj še bolj deklarativno zastavljenemu končnemu cilju? Bo uresničevanje preobrazbe procesa vzgoje in izobraževanja potekalo po nekih smiselnihih fazah?

Miklavc: z osnutkom zakona nismo ničesar predpisovali, saj bi bilo to v nasprotju z načeli našega samoupravnega sistema, v katerem se bodo vsi uporabniki, izvajalci oz. udeleženci vzgojno—izobraževalnega sistema sporazumeli, v kolikšni meri in s kolikšnim tempom lahko zagotovijo spreminjanje tega sistema. Zato z zakonom dajemo le okvir za to dogovarjanje oz. sporazumevanje. Medveš: Sporazumeti se moramo tudi o tem, ali so pravice iz dela enake pravicam, ki izhajajo iz izobraževanja. Razumeti moramo namreč, da je izobraževanje oz. pridobivanje znanja le eden od pogojev za ustvarjanje nove vrednosti. V tem smislu je najbolj upravičena tista teza, ki govori o učenju oz. študiju kot o pripravi za delo. Izobraževanje je potrebno razumeti kot enoviti proces, ki poteka od osnovne šole naprej. Glede na tezo, da je izobraževanje priprava za delo, ne more biti bistvenih razlik med osnovnošolskim učenjem in visokošolskim študijem.

Katedra: Na kakšen način osnutek zakona predvideva zadovoljevanje potreb združenega dela, ne toliko v smislu planiranja kadrov, temveč predvsem v smislu koncipiranja posameznih profilov kadrov in s tem povezanimi programi posameznih šol?

Medveš: V zakonu predpostavljamo, da profili so. Zakon gradi celotno načrtovanje izobraževanja na vsebini kadrovskega potreb in na dejstvu, da se to planiranje opravlja na različnih nivojih. Ker pa to ni zakon o planiranju, ne obravnava posameznih nivojev planiranja, ampak predpostavlja, da bo te procese urejal zakon o planiranju, odprto pa je vprašanje, ali naj bi zakon o usmerjenem izobraževanju urejal posebnosti planiranja

na tem področju (vzgojno—izobraževalni programi, obseg vpisa na posameznih šolah, načrtovanje šolske mreže itd.). Zakon ne precizira posameznih profilov, niti ne predvideva, da naj bi se programi izobraževanja mehanično gradili na profilu poklica. Vemo, da obstaja spor glede tega, koliko sploh je poklicev. Tako je najmanjše število, o katerem se govori, 1200, največje pa okoli 26.000. Mi pa vemo, da v usmerjenem izobraževanju ne bomo imeli niti 1200 smeri (različnih vzgojno—izobraževalnih programov). Pri planiranju kadrov tudi ne gre za potrebo po natančnem planiranju števila delavcev posameznih usmeritev za 10 in več let naprej, gre bolj za vprašanje, koliko trajnega znanja v odnosu do tistega znanja, ki ustreza le trenutnim potrebam delovnega procesa, imajo posamezni programi. Zakon zato daje večji poudarek širini stroke, ne pa specializiranim profilom. Miklavc: V bistvu gre za vprašanje, kakšne sestavine znanja želimo vgraditi v sleherni vzgojno—izobraževalni program. Dualizem v dosedanjem izobraževanju se je kazal v tem, da so bile nekatere šole, zlasti tiste na srednji stopnji, usmerjene k obćim zakonitostim — taka šola je bila na primer gimnazija, druge pa so dajale predvsem znanja o posebnih in posameznih zakonitostih. Glede na smotro vzgojnoizobraževalnih programov pa moramo te tri komponente, obćo, posebno in posamezno, združiti. To je bilo naše osnovno izhodišće pri oblikovanju osnutka zakona. Zanimivo je, da se nekateri kritiki osnutka zakona bojijo, da bomo izgubili gimnazijo oz. da bodo udeleženci izobraževalnega procesa prikrajšani za obći vidik znanja, ne bojijo pa se, da bi izgubili poklicno šolo. Demokratičnost nekega vzgojno—izobraževalnega sistema pa se meri po tem, v koliki meri omogoća pridobivanje izobrazbe množici, ne pa posameznikom ali skupinam.

Katedra: Kakšen je odnos ljudi iz gimnazije do tega usmerjanja, po katerem bi gimnazije postale specialneje usmerjene (filozofsko, filološko, naravoslovno itd.). So se ti procesi usmerjenja že začeli uresničevati?

Miklavc: Z osnutkom zakona predvidevamo preoblikovanje gimnazije v usmerjene vzgojnoizobraževalne programe. Predvidevamo tri usmeritve: pedagoško, naravoslovno-matematično in družboslovno-jezikovno. S tem se ne strinjajo vsi razpravljalci. Nekateri menijo, da bi morali te tri programe še bolj podrobno razčleniti, drugi pa menijo, da bi bilo potrebno posamezne usmeritve uresničevati v okviru drugih izobraževalnih institucij kot paralelne programe. Tako bi na primer vključili naravoslovno-matematično usmeritev v program tehniško usmerjenih šolskih centrov — na primer strojne usmeritve. Pri tem bi lahko v strojniški usmeritvi poudarili naravoslovno-matematične predmete. Verjetno bi se dalo podobno reševati tudi družboslovne usmeritve, medtem ko bi morali jezikovno usmeritev oblikovati kot samostojen program.

To so le nekatere variante, ki se pojavljajo v razpravi. Osntek zakona s temi variantami ne bo negiran, temveć le podrobneje opredeljen. Preobrazba gimnazije bo morala upoštevati osnovno načelo zakona, po katerem ne bi smeli imeti na srednji stopnji nobene šole, ki bi pripravljala ućenca izključno za nadaljevanje izobraževanja.

Katedra: Ob teh razmišljanjih, ki zadevajo predvsem srednjo stopnjo vzgojnoizobraževalnega procesa, bi bilo zanimivo slišati vaše mnenje o vprašanju razmerja med splošnim in strokovnim znanjem v posameznih izobraževalnih programih.

Miklavc: O tem vprašanju smo pravzaprav že vseskozi govorili. Poudaril pa sem, da bi bilo bolj smiselno govoriti o delitvi znanja na obće, posebno in posamezno. V razpravah pa se pojavlja še en problem. V organizacijah združenega dela še niso v pravi meri občutili, kaj pravzaprav prinaša ta zakon novega, zlasti v

poudarku na splošni izobrazbi. Izšolan strugar, na primer, bo v delovno organizacijo prinesel veliko manj formativnega znanja — konkretnega strokovnega znanja. Zakon pa predvideva pripravniški staž do enega leta, pod vodstvom mentorja, v katerem se bo ta strugar usposobil za samostojno opravljanje dela. Nasprotno pa kandidatom za diplomiranega inženirja strojništva ne bi bilo potrebno opravljati pripravniškega staža na nižjih stopnjah zahtevnosti, saj bi naj bila proizvodna praksa vključena že v sam vzgojnoizobraževalni proces.

Katedra: Torej naj bi praktični pouk, poćitniška praksa in pripravniški staž postali sestavni del učno-vzgojnega procesa. Ali je to že naslednja faza vstopa udeležencev učno-vzgojnega procesa v združeno delo oz. delovno razmerje?

Medveš: Delno naj bi to postalo sestavni del učno-vzgojnih programov, seveda pa obstaja razlika med poćitniško prakso, pripravništvom in drugimi oblikami praktičnega pouka. Pripravništvo ni urejeno s tem zakonom, ureja ga zakon o delovnih razmerjih — glede na vse znaćilnosti, ki izhajajo iz delovnih razmerij. Pripravniški staž je specifićen, ker gre za finalizacijo oz. specializacijo v šoli pridobljenih teoretičnih in praktičnih znanj. Pri ostalih oblikah praktičnega pouka pa gre za pridobivanje teh znanj že v času učno-vzgojnega procesa. Zato osntek zakona ne more jamćiti udeležencem izobraževanja, ko se vključujejo v delo zato, da si pridobijo praktično znanje, pravico, ki izhajajo iz delovnega razmerja, temveć le nekatere pravice, kot so na primer varstvo pri delu, pravica do nagrade in podobno. Kljub tej loćenosti pripravniškega staža od učno-vzgojnega procesa pa ostaja pripravništvo, kot tudi vse nadaljnje oblike izpopolnjevanja delavcev v združenem delu, sestavni del usmerjenega izobraževanja.

Katedra: Pri usmerjanju (rekrutaciji) potencialnih kadrov delovnih organizacij se lahko pojavijo nepravilnosti, ki izvirajo iz regionalne omejenosti ali socialne pripadnosti posamezni delovni organizaciji in bodo ovirale svobodno izbiro posameznika za smer šolanja oz. poklic. Člen osnutka zakona, ki se nanaša na možnost omejevanja vpisa, predvideva selekcijo na osnovi kriterija prioritete tistim, ki bodo imeli zagotovljeno kadrovsko štipendijo, in ne upošteva kvalitete — sposobnosti posameznika. Na nekaterih šolah so se že pojavili takšni pristopi. Kaj menite o tem?

Miklavc: To vprašanje je prav gotovo povezano z vprašanjem obsega usmerjenega izobraževanja. Neki obseg tega usmerjenega izobraževanja bomo nedvomno načrtovali. Pri tem bo potrebno izpostaviti zlasti družbeno-ekonomske možnosti in težitvi za to, da bo imel vsak obćan enake možnosti pridobivati izobrazbo v sistemu usmerjenega izobraževanja. Seveda ne bomo mogli dati vsem ljudem visokošolske izobrazbe, zato bo načrtovanje obsega usmerjenega izobraževanja še vnaprej obstajalo. Drugačno vprašanje pa je, kako se bo v obstoječem sistemu znašel sleherni posameznik ter uspel razviti svoje interese in sposobnosti. V osnutku zakona smo želeli to usmerjanje (poklicno usmerjanje) koncipirati čim širše. Razumemo ga kot razvijanje potencialnih možnosti izobraževanja. Pomembno je usklajevanje interesa posameznika in širših družbenih potreb pa tudi potreb posameznih organizacij združenega dela.

Medveš: Omenili ste vpisne pogoje, ki ne temeljijo na sposobnostih posameznika, na njegovem delu, temveć si jih lahko pridobi na drugaćen način. Zakon resda predvideva posamezne dodatne kriterije, vendar tudi ti izhajajo iz rezultatov posameznikovega izobraževanja pa tudi dela. Ti dodatni kriteriji (npr. rezultati sprejemnega izpita, delovne izkušnje in praktična znanja) so lahko v doloćenih primerih nujni.

Zgodilo bi se lahko, na primer, da bi se ena cela generacija želela vpisati le na eno ali dve usmeritvi, kar pa ne bi mogli zagovarjati niti najnvetejši zagovorniki popolnega liberalizma. Takrat se prične vprašanje izbire kandidatov. Seveda pa za uveljavljanje prednostnih vpisnih kriterijev, kot so kadrovske štipendije, stalno bivališće itd. — v osnutku zakona ni podlage in ne v dosedanji šolski zakonodaji.

Drugo okvirno vprašanje se pojavlja glede pravic delavcev iz organizacij združenega dela pri vključevanju v usmerjeno izobraževanje. To je bilo vaše izhodišćno vprašanje. Ta pravica se izraža, prvić, v vplivu na oblikovanje vzgojnoizobraževalnih programov in, drugić, v usmerjanju svojih delavcev. Del razpravljavcev meni, da bodo slednje vprašanje znale delovne organizacije same opredeliti v svojih statutih in bodo omogoćile enake možnosti vsem delavcem (zakon naj zahteva le javnost razpisa). Del razpravljavcev pa zahteva, da naj bi zakon podrobneje opredelil osnovne, splošnejše rešitve za vse OD. Vprašanje obveznosti in pravic delavcev glede usmerjanja delavcev v izobraževanje bomo prav gotovo morali natančneje opredeliti, naj gre za nadaljevanje študija iz srednje na višjo oz. visoko stopnjo ali le za vključevanje delavcev v izpopolnjevanje. Zdi se mi tudi, da bodo tako v razpravah izvajalcev kot uporabnikov lahko prevladale tudi rešitve, da se zmanjša obseg elementarnega poklicnega znanja, zato pa razširi obseg izpopolnjevanja v poklicu.

Katedra: V razpravah se je pojavljala tudi dilema o smiselnosti prekinjanja procesa izobraževanja. Delovne organizacije naj bi po lastni presoji usmerjale ućence oz. študente po doloćenih fazi izobraževalnega procesa v nadaljnje izobraževanje, in sicer po kriteriju sposobnosti posameznika ter kadrovskih potreb. So takšne razprave že presežene ali še vedno ponujajo podobne alternative? Vir omenjenih razprav je bil tudi obet vojaških krogov, po katerem naj bi fantje po dopolnitvi 18 let starosti oz. po zaključku srednje šole odšli na služenje vojaškega roka.

Miklavc: Razprave o omenjenem vprašanju so bile veliko bolj prisotne še pred pripravo osnutka zakona. Mi smo poudarjali, da usmerjeno izobraževanje ne razumemo v smislu prekinjanja — vključevanje v delo in ponovno vraćanje v izobraževalni proces; poudarek je na neprekinjenosti izobraževanja. Ob tem pa predpostavljamo, da lahko udeleženec pridobi delovne izkušnje in praktična znanja tudi v času izobraževanja. Izobraževanje ob delu in iz dela opredeljujemo kot povsem enakovreden način pridobivanja znanja. Pri tem pa nas je razprava vendarle opozorila, da bi morali ta način izobraževanja podrobneje opredeliti predvsem glede obveznosti organizacij združenega dela do udeležencev v izobraževanju. Z zakonom smo želeli poudariti enakovrednost vseh, ki se vključujejo v izobraževanje, tako tistih, ki se neprekinjeno izobražujejo, kot tistih, ki se vanj vključujejo iz dela in ob delu.

Medveš: Izobraževanje iz dela in ob delu torej ni splošno pravilo, ali pa administrativna zahteva. V osnutku zakona pa poudarjamo enakovrednost praktičnih znanj pri vključevanju v visoko šolstvo. To idejo bo zakon verjetno ohranil, ne da bi administrativno določal, kako se ta praktična znanja pridobijo.

Miklavc: Služenje vojaškega roka oz. eventualne spremembe na tem področju, zakon o usmerjenem izobraževanju ne upošteva posebej, zato to vprašanje ni v naši domeni. Se pa strinjamo, da lahko ta problem stvari v nekem smislu zakomplicira, čeprav je bilo že v preteklosti dosti primerov, da so posamezniki zaradi vojaškega roka prekinili izobraževanje, še posebej pa so bile pogoste prekinitve na osnovi vse bolj uveljavljenega izobraževanja ob delu in iz dela. zt

MESTO IN VLOGA V ZNANSTVENO- RAZISKOVALNEM DELU

Stališča posvetovanja, Pohorje, 20.-22. 1979

Reforma visokošolskega izobraževanja je samo nadaljevanje temeljitih sprememb, ki so zajele osnovno in srednjo šolo ter združeno delo. To je dolg in sestavljen proces samoupravne transformacije medsebojnih odnosov šole in družbene skupnosti v celoti kot tudi odnosov v sami šoli.

Sedanja organiziranost visokega šolstva in še posebej univerze kot izobraževalno-znanstvene organizacije je še vedno naslonjena na klasični izobraževalni koncept.

Univerza (mišljene so visokošolske organizacije v celoti) je dandanes pravzaprav v paradoksnih situacijah. Združuje namreč največji del obstoječega in potencialnega znanstveno-raziskovalnega kadra, vsebinsko in organizacijsko pa ni pomembneje usmerjena v znanstveno-raziskovalno delo. Ta ugotovitev velja tudi za zelo slabo organiziran študentski delež pri takšnem delu.

Vključevanje študentov v znanstveno-raziskovalno delo je zelo pomanjkljivo in je najpogosteje omejeno na angažma študenta sodelavca. Pa tudi pri tem je raziskovalno delo zelo omejeno. Resnično pomembno raziskovalno delo v okviru univerze je v bistvu le individualno delo posameznikov.

Neustrezna povezava visokošolskih organizacij z združenim delom, predvsem z gospodarstvom, prinaša tudi neustrezne izobraževalne programe, ki niso prilagojeni potrebam gospodarskega, znanstvenega, kulturnega in splošnega razvoja družbe. Zaradi tega je izobraževalni program tako zapleten, da onemogoča študentom vključevanja v proizvodni proces v celoti, še najmanj pa čez znanstveno-raziskovalno delo. Posledica tega je, da se mnogi profili strokovnjakov ne morejo soočiti s problemi dela in razvoja gospodarskih organizacij brez daljše prakse.

Vključevanje študentov v znanstveno-raziskovalno delo je bistven del celotnega izobraževanja in osposabljanja strokovnih kadrov in je pomembna komponenta reforme univerze.

ZSM in druge družbeno-politične organizacije na univerzah, kot tudi predavatelji so do sedaj storili zelo malo za vključevanje študentov v znanstveno-raziskovalno delo. Navedena dejstva vsekakor zahtevajo odločno akcijo vseh subjektivnih sil v sistemu usmerjenega izobraževanja, da čim prej odpravimo preživle odnose in sheme, ki so degradirale in osiromašile vrednost visokošolskega študija.

Najpomembnejša naloga znanstvenega dela v vzgojno izobraževalnem procesu je ustvarjanje novih znanj, formiranje znanstvenega mišljenja in usposabljanje študentov za raziskovalno delo.

Osnovni pogoj na univerzi pri kakovostnem usposabljanju mladih za delo, samoupravljanje, organizirano izkoriščanje prostega časa je enotnost vzgojno izobraževalnega, znanstveno-raziskovalnega in proizvodnega procesa. Ta enotnost ni dosegljiva, če študenti ne postanejo aktiven subjekt samouprave v združenem delu in na univerzi.

Združevanje vzgojno izobraževalnega in znanstvenega dela ne smemo videti le kot obveze predavateljev in sodelavcev do

znanstvenega dela, temveč kot proces vključevanja vzgojnih organizacij v enoten sistem združenega dela, kjer se bodo vsi, ki so v ta sistem združeni, pojavili kot subjekt vzgojnega in znanstvenega dela. Da bi to tudi dosegli, moramo skozi razvoj samoupravnih odnosov razvijati dohodkovno povezovanje na osnovah svobodne menjave dela znotraj takšnega sistema združenega dela.

Programi vzgoje in znanstveno-raziskovalnega dela se morajo prilagajati razvojnim programom združenega dela, tako gospodarstvu kot družbenim dejavnostim. Ob tem je zelo pomembno kakovostno posodabljanje, bogatenje in znanstvena zasnovanost v programih, ki naj temeljijo na osnovah marksistične filozofije kot temeljne metode spoznanja. Obenem je nujno opustiti v dosedanem delu poudarjeno prisotnost pozitivizma in empirizma.

Obvladanje metodologije znanstveno-raziskovalnega dela je prvi pogoj za vključevanje mladih v takšno delo. Zato mora metoda znanstvenega raziskovanja postati sestavni del usmerjenega izobraževanja. Programi praktičnega pouka naj se obogatijo z znanstvenim raziskovanjem in se bolj usmerijo h konkretnim potrebam in tekočim zahtevam združenega dela.

Vzgojni in znanstveni kadri se morajo bolj angažirati pri uresničevanju različnih oblik znanstveno-izobraževalnega in strokovnega dela. Predavatelji se morajo bolj organizirano aktivirati pri metodični in strokovni pomoči študentom. Stremeti moramo za tem, da klasične forme mentorstva prerastejo v organizirane oblike kolektivnega svetovanja, strokovnega sodelovanja in s tem odpraviti sedanjo privatizacijo znanstveno-raziskovalnega dela študentov.

Učno in znanstveno osebje je odgovorno za razvoj celotnega znanstvenega ustvarjanja mladih. Preseči je treba stanovsko zaprtost in strokovno izolacijo znanstvenega dela. Razvoj je potrebno usmeriti k resničnim samoupravnim odnosom, kjer bo le delo in rezultat dela odredil materialni in družbeni položaj znanstvenika, ne pa titula oziroma akademski naslov. Tak razvoj je pogoj za uvajanje kadrovske politike v znanosti.

Da bi ustvarili možnosti za strokovno usposabljanje in izpopolnjevanje mladih kadrov izven rednih učnih programov, moramo iskati in razvijati nove forme izobraževanja, izpopolnjevanja in posodabljanja znanja skozi dopolnilni in fakultativni pouk.

Z razvojem sistema družbenega dogovarjanja in samoupravnega sporazumevanja ob dolgoročnem planiranju ekonomskega razvoja so ustvarjene tudi možnosti za dolgoročno kadrovsko planiranje v združenem delu, kar pomeni tudi dolgoročno planiranje znanstvenih in strokovnih kadrov.

Seveda pa je potrebno urediti ustrezno nagrajevanje učnega osebja, pri tem bi pa eden od kriterijev pri nagrajevanju in reizbornosti moral biti tudi rezultat dela pri razvoju in dosežkih študentov v znanstvenoraziskovalnem delu.

Posebno vlogo pri znanstvenem delu študentov imajo tudi sredstva javnega obveščanja, ki pa do sedaj o teh problemih niso izoblikovala jasnih stališč. Predvsem bi tem problemom morala več prostora nameniti glasila mladih, pisati o vidnejših aktivistih, o rezultatih in iniciativah.

Stremljenja za razvoj znanstvenega dela mladih pa nikakor ne smemo omejiti samo na reformo učnega in znanstvenega dela, temveč moramo razvijati trajne oblike interesnega združevanja mladih. Združevanje v sekcijah, komisijah, odborih, društvih, klubih in aktivih, še posebno pa v organizacijah mladih raziskovalcev, povezano in vgrajeno v vzgojni in znanstveni proces na univerzi, bi bilo trajno zagotovilo za kontinuirano aktivnost mladih. Takšno povezovanje mora kot del svojega programa prevzeti tudi ZSM, ga spodbujati in se boriti za nemoteno delo takšnih združenj. Tako bi bile ustvarjene možnosti za nemoten razvoj znanstvenega dela mladih, za nemoten razmah njihove ustvarjalnosti in povezovanja interesov in nagnjenj mladih z realnimi potrebami združene ga dela, znanosti in družbe v celoti.

Ne smemo tudi pozabiti na iskušnje mladinskih raziskovalnih akcij in drugih prostovoljnih oblik mladinskega dela na področju znanstvenih raziskav. Dosedanji rezultati takšnih akcij, veliko zanimanje in iniciative po vsej državi kažejo na hotenja mladih in so garancija intenzivnega razvoja. Mladinske raziskovalne akcije kažejo uspešnost organiziranja in angažiranje študentov v znanosti, potrebno pa jih je še širiti, programsko obogatiti in pritegniti še več sodelavcev.

Zveza socialistične mladine se do sedaj ni veliko ukvarjala z znanstvenimi problemi. Vzrok za to lahko iščemo tudi v sedanjih razmerah mistificiranja znanosti, ki je rezervirana le za znanstvenike, oni jo edini tudi razumejo in lahko o njej razpravljajo in odločajo. V ZM je bilo precej pasivnosti, neodločnosti pa tudi strahu pred drezanjem v občutljive teme. Prave akcije ni bilo, niti ni bilo popolnoma jasno, kako naj se mladinska organizacija angažira v znanosti. V svoji akciji mora ZSM nastopati skupaj in dogovorno z vsemi družbeno-političnimi in samoupravnimi subjekti v izobraževanju in znanosti. Le takšen nastop lahko zagotovi trajne in uspešne rezultate.

MLADINSKI TURIZEM

Zvezna konferenca ZSM je organizirala pomembno posvetovanje o še pomembnejši temi — mesto in vloga študentov v znanstvenoraziskovalnem delu. Program posvetovanja je zajemal naslednje teme: priprava in usposabljanje študentov za znanstvenoraziskovalno delo, oblike in vsebina angažiranja mladih na univerzi v znanstvenoraziskovalnem delu, znanstvenoraziskovalno delo in kadrovska politika, naloge visokošolskih organizacij v razvoju znanstvenoraziskovalnega dela študentov, naloge znanstvenoraziskovalnih organizacij in organizacij združenega dela, akcije, ki jih vodi ZSM in njene nadaljnje naloge na tem področju. Potem še naloge ZSM na področju znanosti in mesto mladih v znanosti v sistemu usmerjenega izobraževanja, na visokošolskih ustanovah, v znanstvenoraziskovalnih institucijah in organizacijah ter v delu družbenih organizacij — kolektivnih članov ZSM.

O tako širokih, vseobsegajočih temah so udeleženci, po splošnem prepričanju, povedali zelo malo konstruktivnega. Od 70 % povprečno prisotnih udeležencev je bila večina aboniranih seminaristov, ki kljub svoji univerzalnosti na tem področju niso mogli bistveno prispevati. Posvetovanje je bilo organizirano po sistemu čitanja referatov, kar je onemogočalo pravo diskusijo. Pustimo pridne seminariste pri miru. Rezultate njihovega dela lahko preberete na prejšnji strani, tu pa spregovorimo še o preostalih 30 % udeležencev. Nekateri so po cele dneve proučevali turistične lepote Pohorja in okolice, drugi so znanstveno in zagnano izvajali poskuse s pingpong žogico, tretji pa so raziskovali procent alkohola najrazličnejših pijač. Medtem ko so pridni čitali referate o uporabi študentov v znanstvenoraziskovalnem delu profesorjev, so si organizatorji grizli nohte, da bi čim nežneje vleki seminariste — turiste v dvorano. Seminaristi so nežni. Seminaristi so seminaristi. Seminaristi so turisti.

Turisti iz Ljubljane, Zagreba, Maribora, Prištine, Beograda... so znanstveno dokazovali, da se ping pong nikdar ni niti se ne more igrati s kockasto žogico. (Ko je neki užaljeni »tenisač« pri igri izgubil pivo, je izjavil: »Še bodo seminarji, se bomo že naučili!«) Nekaj tovarišev iz belega grada je pilo neke bele pijače, pa so potem belo gledali. Drugi turisti so izmenoma uživali v lepem razgledu.

Posvetovanje ni upravičilo tistih malo manj kot 20 milijonov. Zares starih, vendar, milijoni so milijoni. Kako pridemo do teh milijonov, tako pametne glave zagotovo vedo. Tiste glave, ki jim dajejo te milijone, zagotovo ne vedo, kako jih trošimo. Če bi vedeli, bi bilo drugače. Zagotovo!

Ali bo kakšen turist zaradi tega zardel ali občutil grizenje svoje zavesti, socialistične zavesti?

Ubogi tisti, ki ti plačajo!

Blagor tistim, ki trošijo!

Tako je bilo na Pohorju. Tako je bilo na Zlatiboru. Tako je bilo v Sarajevu. Tako bo v Mostarju.

Nekateri funkcionarji bodo v svojo biografijo zarezali še eno črtico. Vsaka črtica pomeni stopnico više. Vsaka stopnica pomeni višji položaj. Višji položaj — več birokratizma. Več birokratizma — manj samoupravljanja.

Birokratizem je z našo družbo nezdružljiv. Samoupravljanja se je potrebno naučiti, izgleda pa, da se ga še nismo naučili v pravi meri.

Toliko o enem izmed seminarjev, ki jih po svojem programu organizira zvezna konferenca ZSM in ki relativno niti niso tako dragi. Spomnite se samo tistih internacionalnih, pa nekaterih zveznih in podzveznih, vse do tistih, ki jih organizirajo najmanjše celice naše družbe. Spomnite se posvetovanja od tistih o uporabi sončne energije pa do tistih o uporabi hibridov, umetnih gnojil, o ekologiji itd. Našteli bi jih še več, vendar v uredništvu nimamo elektronskih možganov, tisti pa, ki jih imamo so zelo skromne kapacitete. Iz istega razloga vam ne moremo vseh teh seminarjev in posvetovanj preračunati v dinarje ali npr. v bencin. Mogoče bo tudi o tem kakšno posvetovanje, na katero bodo prišli pametni ljudje, kot ponavadi. Oni vse vedo in jim to ne bo poseben problem.

Soorganizator posvetovanja je bila tudi univerzitetna konferenca ZSMS Maribor, ki je zares upravičila vlogo gostitelja. Udeležencem posvetovanja je, med drugim, nudila pester program, v katerem so nastopali člani sekcije za moderni ples pri KUD Študent iz Maribora ter vojaški vokalno — instrumentalni ansambel. Izmed organizatorjev zasluži posebno pohvalo tov. Jože Muršič, član predsedstva UK ZSMS Maribor.

SAMOKRITIKA

Preberite, kaj so nam o posvetovanju povedali nekateri udeleženci.

BORIS SOVIČ, ČLAN PREDSEDSTVA ZSMJ:

Najprej smo si takšne seminarje zamislili drugače — kot delovni dogovor, ker je bila potrebna koordinacija in izmenjava izkušenj. Sedaj se je to zreduciralo zgolj na izmenjavo izkušenj. V primeru, da bomo uspeli uporabiti izkušnje drugih v našem delu, menim je posvetovanje doseglo svoj namen. Mislim pa, da bo bilo potrebno v prihodnje razmisliti o strukturi udeležencev.

VILI VINDIŠ, PREDSEDNIK UK ZSMS MARIBOR:

Ta seminar, kot tudi vsi ostali, na katerih sem do sedaj sodeloval, je imel namen nakazati smernice oz. rešitve o določeni problematiki. Dejstvo pa je, da so vsa ta srečanja ostala pri medsebojnem informiranju. Mislim, da bi si morali zastaviti vprašanje, koliko izmed nas prisotnih je že kdaj konkretno sodelovalo v znanstvenoraziskovalnem delu in s tega vidika razpravljati o strukturi udeležencev.

MOMIR BULATOVIĆ, PROREKTOR UNIVERZE V TITOGRADU:

Način posvetovanja mi ni všeč. Razprave ostajajo na nivoju podajanja stališč, ne da bi o njih zares diskutirali. Sam sem prišel na to posvetovanje, čeprav se ne ukvarjam s problemi znanosti. Dosti bližja mi je naprimer problematika s področja samoupravljanja. Verjetno moja sredina ne bo imela nobene koristi. Seveda so seminarji oblika mladinskega turizma, podoben turizem imamo tudi na nivoju univerz Jugoslavije.

MIRKO STEFANOSKI, SEKRETAR KOMISIJE ZA VZGOJO IN IZOBRAŽEVANJE ZSMJ:

Posvetovanje je dalo velike možnosti vzbujanja vsestranskega vključevanja znanstvenih raziskovanj v programe dela ZSM. Verjetno bomo na eni naslednjih sej komisije na osnovi stališč in zaključkov tega seminarja sprožili širšo razpravo. Mislim, da je to samo del možnosti, ki izhajajo iz tega posvetovanja in da bo v bazi prišlo do novih spoznanj. Vendar, obstaja problem glede udeležencev: prvič, nihče ni prisoten iz sekretariata ZSMJ, iz zveze sindikatov in nekaterih drugih družbenopolitičnih struktur. Glede prisotnih lahko rečem, da so nekateri zares turistično razumeli to posvetovanje. Del problema so vsekakor tudi nekonstruktivne in včasih dokaj nesprejemljive razprave, ki niso v skladu s sodobnimi družbenimi tokovi.

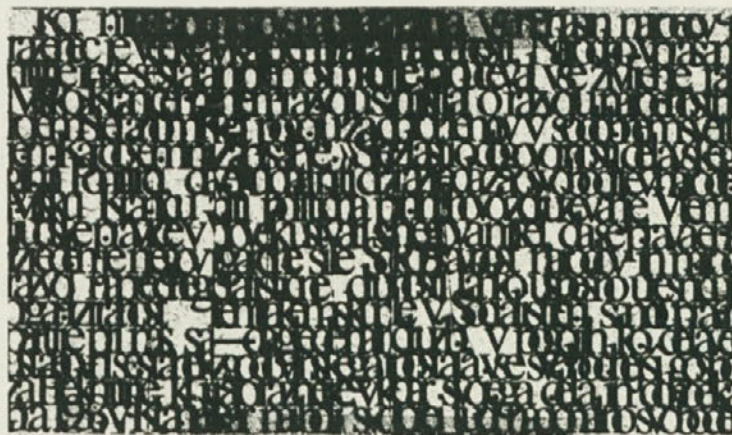
RADOVAN DRAŠKIĆ, ČLAN UK MLADIH RAZISKOVALCEV IZ BEOGRADA:

Prepričan sem, da ta seminar ne bo bistveno prispeval k spremembi situacije na univerzi. Vse, kar smo tu rekli, je bilo že znano. Moja sredina ne bo imela skoraj nobene koristi od tega posvetovanja. Prvič sem bil vključen v ekipo, ki obiskuje takšna srečanja. V Beogradu se ve točno, kateri ljudje hodijo okrog.

LAZAR PRODANOVIĆ, PROREKTOR UNIVERZE V TUZLI:

Namen tega posvetovanja je bil opozoriti na konkretne naloge ter analizirati nove oblike vključevanja študentov v znanstvenoraziskovalno delo. Hudo mi je, ko vidim, da mladi napačno razumejo znanost kot nekaj iznad vsega, kot da bi na neki način eksistirala izven vsega. Glede mladinskega turizma pa menim, da bi bilo absurdno govoriti o organiziranem turizmu, ampak o individualnem, ki pa je odraz zavesti posameznika. To je napaka zveze socialistične mladine. To je napaka vseh nas. Spoznati moramo, da je potrebno pošiljati na podobna srečanja različne ljudi.

IZJAVE DRUGIH SEMINARISTOV

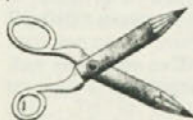
O KATEDRI – ZA KATEDRO

Iz ustnih pogovorov z nekaterimi našimi bralci smo dobili različne pripombe: preveč teorije, premalo teorije, preveč politike, premalo informacij, preveč informacij, premalo humorja, ni športa...

Želimo izvedeti, kakšen list zares hočete in kaj mislite o takšnem, kot je sedaj. Zato vas prosimo, da izpolnite anketo in jo pošljete na naš naslov: Katedra, Ob parku 5, 62000 Maribor.

Za sodelovanje se vam najlepše zahvaljujemo.

1. Kako dolgo že berete Katedro? _____
2. Kakšne so vaše pripombe glede vsebine lista? _____
3. Kakšnih informacij manjka? _____
4. O katerih temah naj po vašem pišemo? _____
5. Ostale pripombe: _____
6. Ali ste pripravljeni sodelovati kot novinar-dopisnik? _____
7. Ime, priimek, poklic in naslov. _____

Da je situacija glede kvalitete Katedre zares zaskrbljujoča, nas je prepričal naš cenjeni „veliki brat“, najbolj brani popoldnevnik v Mariboru s svojimi ustvarjalnimi pripombami, da nam manjka humorja, kritike, informacij ipd. Ta prazni prostor poklanjamo tistim, ki enako mislijo, da sami napišejo vice, horoskope, rišejo karikature, „šimfajo“ tiste, ki jih sicer ne smejo. Dopolnite Katedro po svojem okusu! Občutili boste zadovoljstvo, mi tudi, saj boste imeli takšno številko, kot jo želite.

Pričujoče pesmi smo izbrali iz novejših zbirk: Vesna Parun, *Pesmi*, Državna založba Slovenije, Ljubljana 1979; Marjan Pungartnik, *Večni krsnepar*, založba Obzorja, Maribor 1978; Gustav Januš, *P(e) s(m)i* Državna založba Slovenije, Ljubljana 1978, in Franc Černigoj, *Krušci se sejalec*, založba Obzorja, Maribor 1978.

Vesna Parun

VIDRAM ZVESTA

*Hotela sem biti zvesta vodi.
Kdo ne pozna vode,
ki ni nikoli svobodna,
vode, ki zaman
išče mir?
Hotela sem biti zvesta cesti.
Vendar cesta je samo začetek
resnice. Preizkušanje
končnosti, in ljubi neznano.
Hotela sem biti zvesta deblom; vendar debela rastejo
nadzorovana. Se ptice, ki jih sanjam, me zapuščajo.
Sencam, ki me spremljajo, in vsem stvarjem, ki me obkrožajo,
sem obljubila svojo dušo.
Tedaj sem šla k vidram.
Rekla sem jim: vas sem izbrala,
da vam bom zvesta do smrti!
Ve ste me naučile,
kaj je zvestoba: strah,
da ne bi presahnila voda, moč,
da se postavimo po robu njeni moči. In gledanje
podaljšano do ustja reke,
kjer ta odlaga svoje želje
in se preoblači, da bo brezimna.*

Marjan Pungartnik

VEČNI KRSNEPAR

*ves dan sem te iskal in pod to bilanco
je tenka črta utrujenosti
čas po kukavičje zaznamovan kriptonov
čas ki v dvotoni entelehije razpada
za hlevom na sestanku netopirjev in kresnic
noč kot olje nad oblaki polzi
svoboda! zahteva čudni zbor
do kolen sem zakopan v te manifeste
dol v vasi pa na velurju stoka luč
ker umira! na eni sami nogi
se tihotapi odtod! čisto ob luni
ki novo magnetno os zabija v tla
in lipa razglaša vedri vozni red
in v tem je tudi vprašanje
kako priti med diagrame nočne prometne pisarne
na pot do tvojega temnega pola
napravi mi svobode, klokotajoči tok, da pridem tja čez
plašni vrtnici, napravite mi lisnati most
da se odpeljem čez, brod trka na oboke
detel. po rakah se potaka prod. temni gost
pri zadnjih vratih odhaja, pri sprednjih udarjajo
letve ob veter. in dim se plazi zlovešče navzdol
v sledih vozov počivajo mrzli mesečevi zobje
srebro na poti tja čez. preseči mi grlo
ko se somračnik na poti iz leščevja zdrzne*

Gustav Januš

PROFET PLEŠE

*Masivno agresiven ter
progresiven
je profet, katehet:
dialektika Marxa
pravi,
da ne ozdravi
na glavi
pleše,
da se svet tresi,
ko muha v soncu s pajčevino
Wienerwalzer zmerom više
pleše.
Nolens volens
kvišku srca:
zapleši profet
po očetovi pleši,
da bo veselje, žvrgolenje
v dialektiki
elejca Zenona
našega patrona,
Lona.*

Franc Černigoj

MRAVLJICE

*umrl bom tako
da bodo mravlje našle moje telo
saj imajo klešče
saj imajo strup
naj si v koži okna izrežejo
naj si vrata izgrizejo
gor in dol po mrtvih žilah naj hodijo
vse naj pojedjo vse mrtvo meso
vso mrtvo kri obelijo naj kosti
oživijo naj prebele kosti
zadaj za mrtvimi zobmi
naj matica kraljica jajčeca rodi
v votlih dolgih nožnih kosteh
v votlih dolgih ročnih kosteh
naj mravlje s tipalkami iščejo luč
morda jo najdejo marljive mravljice
gor v votli lobanjici
potem naj mi le iz iglic stkejo grob
telo bo pripravljeno na pokop.*

ETIČNA MISEL MLADEGA MARXA

O SMISLU IN VREDNOSTI ČLOVEŠKEGA ŽIVLJENJA

Principe samorealizacije in podružbljanja sem oblikoval v odgovoru na vprašanje: kakšno življenje — po Marxu — ustreza človekovi aksiološki stopnji? To vprašanje lahko tudi drugače postavimo, namreč: kdaj ima človeško življenje — po Marxu — vrednost, ki mu pristoja, kaj ga naredi dostojnega življenja, tj. »dobro življenje«, kaj mu da smiselno vsebino? Razume se, da je Marxov odgovor na to vprašanje, ki od pradavnih časov okupira filozofe in vse misleče ljudi, že v veliki meri vnaprej določila njegova ocena človekove vrednosti. Če namreč človek Marxu predstavlja **najvišjo** vrednost in **najvišji cilj**, potem bi bilo nesmiselno iskati smisel njegovega življenja v čemerkoli drugem zunaj njegove lastne popolnosti in sreče. Postavlja pa se vprašanje: ali je to srečo in popolnost, o katerih je Marx pisal že v svoji maturitetni nalogi, zares mogoče doseči? Ali ni ta težnja, da bi svojemu življenju dali smisel in vrednost, samo varljiva iluzija? In še posebej, ali nujnost smrti, kateri se neizbežno približuje vsako živo bitje, ne potrjuje že vnaprej prepričanja o možnosti obstoja smisla in vrednosti človeškega življenja?

To zadnje vprašanje je bilo Marxu povsem tuje. Marxu namreč ni zanimalo to, ali je vredno živeti, ampak ga je zanimalo, kako je potrebno živeti, da bi se živel smiselno. Nedvoumno se je strinjal z Epikurjem, Spinozo in mnogimi drugimi filozofi v tem, da človeku ni potrebno razmišljati o smrti, temveč le o življenju. Kljub temu pa najdemo v delih mladega Marxa načrt odgovora na vprašanje, ali je vredno živeti, ko pa se življenje nujno zaključí s smrtjo. S tem problemom se je Marx soočil v času priprav na doktorsko disertacijo v zvezi z oceno že omenjene polemike med Plutarhom in Epikurjem. Plutarh je namreč zastopal mišljenje, da negiranje nesmrtnosti duše — to pa je negiral prav Epikur — nujno pripelje do izgubljanja vere v kakršenkoli smisel življenja, do omalovaževanja samega sebe in do vegetiranja, ki se izmika vsaki aktivnosti in uporabi življenjskih dobrin. Najstrebja in najmočnejša oblika ljubezni — po Plutarhu — je strastna želja po obstoju: ljudje bi raje živeli, četudi bi jih grizel... in četudi bi nosili vodo v Danaidine sode brez dna, samo da bi ne preminili in bili podvrženi popolnemu ničanju. Le vera v nesmrtnost duše lahko v njihovih očeh napravi življenje vredno in skupaj z vero v pravičnega boga da smisel negovanju kreposti in dobrotištva.

S tem da je imel prav verovanje v boga za enega vzrokov človekove degradacije, Marx očitno nasprotuje Plutarhovi trditvi, da ta vera predstavlja nujen pogoj za življenje, izpolnjeno s smislom in krepostjo. Med drugim ji zameri, ker predpisuje negovanje kreposti zaradi bodoče sreče, medtem ko v stvarnosti, kot je to — po Marxovem mišljenju — pravilno razumel Spinoza, »sreča ni nagrada za krepost, temveč je sama krepost«. Človeka ne osrečuje vera v boga in prepričanje v lastno nesmrtnost, temveč aktivna udeležba v življenju okoli sebe, veselje svobodnih in ustvarjalnih prizadevanj, katerih cilj je narediti svet boljši in skladnejši s človeško voljo. Marxovemu stališču je tuje vsako zapiranje vase in koncentriranje na samega sebe. »Vsaki tisti, pravi Marx, ki mu ukvarjanje s samim seboj predstavlja večje zadovoljstvo, kot da bi s svojimi močmi izgrajeval cel svet, nosi s seboj prekletstvo duha (...), izgnan je iz svetinje in oropan duhovnega veselja; prisiljen je k uspevanju samega sebe z razmišljanjem o svoji osebni sreči, ponoči pa sanja o samem sebi.«

Po Marxovem razumevanju nesmrtnost sploh ne daje vrednosti življenju, nujnost smrti pa mu sploh ne jemlje te vrednosti. Kljub temu, ugotavlja Marx, »kot minljivo se kaže (...) individualno bitje, ne pa življenje. V primeru, da to individualno bitje izključuje sebe iz tega splošnega trajnega življenja, ali lahko postane polnejše in bogatejše, če se bo njegovo vegetiranje vleklo skozi celo večnost (...). Ali ni vseeno: naj bo v tem ravnodušnem odnosu do življenja danes ali pa bo to trajalo sto tisoč let.«

Tu Marx vztraja pri tem, da življenje posameznika črpa svojo vsebino iz kolektivnega življenja, katerega del je, tj. iz sveta, v katerem se nahaja. Posameznikovo življenje bi bilo lahko smrtno samo, ko bi se izključilo iz življenja in sveta. Seveda pa bi bilo v tem primeru samo prehodna oblika, oropana vsake vsebine. Takšno posamezno življenje — po Marxovi karakteristiki Epikurovega razumevanja atoma — bi bilo »nesmrtna smrt«. Nikakršna nesmrtnost, ki bi morala potekati v absolutni praznini, temveč aktivna udeležba posameznega življenja v bogatem, raznovrstnem in nesmrtnem življenju — prinaša življenju posameznika smisel in vrednost, predstavlja pogoj njegove sreče in popolnosti.

To panteistično občutenje življenja izraža Marx tudi v **Ekonomskofilozofskih rokopisih**, ko pravi: »Smrt izgleda kot kruta zmagata rodu nad individuumom in kot da nasprotuje njuni enotnosti; toda določeni posameznik je le določeno **generično bitje** in kot tako smrtno.« (K. Marx—F. Engels Rani radovi, str. 231). To dejstvo ne pobija teze o enotnosti posameznih ljudi in človeške vrste. Življenje, kolikor je del življenja ljudi kot vrste, tj. njihovega družbenega življenja. Le v družbenem življenju se oblikujejo avtentične človeške lastnosti, stališča in cilji. Le aktivno angažiranje posameznika v družbenem življenju in družbenem ustvarjanju ga povezuje z deli, ki so trajnejša od njegovega življenja, omogoča mu, da se povzdigne nad kratkotrajnost lastnega individualnega življenja, ga bogati, izpolnjuje in nagraduje s srečo. Smrt zares pomeni konec osebnega življenja posameznika, vendar skupaj z njim ne izginja tudi družbeno življenje in ne propada prispevek, ki ga je posameznik doprinesel.

Če strastna ljubezen do obstajanja (kakor to ugotavlja Plutarh zares predstavlja najstarejšo obliko ljubezni, vendar ne sme voditi v samoljubje. Resnično človeškemu človeku je tuje vsako samoljubje, ki oznanja ničevost vseh človeških prizadevanj, ker neusmiljeno rezilo smrti preseka nit osebnega življenja ljudi. Človeški človek je za Marxa takšen človek, ki se veseli rezultatov svojega delovanja zaradi blaginje ostalih ljudi. To pomeni, da človek, ki zasluži nositi to ime, ne more imeti svoje življenje za nesmiselno, če prispeva k sreči in popolnosti bližnjih. Ob tem nima nobenega pomena dejstvo, da je nesmrtnost duše le prazna izmišljotina.

Glede na to nujnost smrti ne jemlje smisla človekovemu individualnemu življenju. Po drugi strani, kot smo videli, mu ta smisel ne daje niti samo trajanje. **Samo** življenje, tj. življenje samo po sebi in samo za sebe, nima nobene vrednosti. Našega priznanja ne zasluži **kakršnokoli življenje**, temveč le svobodno, zavestno in ustvarjalno življenje. V enem od svojih zgodnjih tekstov Marx vpaša: »Ali ni smrt bolj zaželena od življenja, ki bi bilo le preventivno sredstvo proti smrti?« Ali bi ljudje postavljali življenje pred smrtjo celo v takšnih pogojih, kot jih prikazuje Plutarh? O Peuchetovem članku **O samomoru**, ko našteva različne vzroke, ki izzivajo samomore v pogojih kapitalistične družbe, ugotavlja Marx, da »ljubezen do samega sebe, ta odločilna motorna moč osebnosti, zelo pogosto pripelje do tega, da se ljudje odpovejo prezira vredni eksistenci«.

Iz teh Marxovih zgodnjih razmišljanj o smislu in vrednosti življenja se kaže ideal človeka, v katerem se že lahko prepoznajo principi samorealizacije in podružbljanja. Oči človeka, ki ustreza Marxovemu vzoru osebnosti, niso obrnjene in zagledane v nekakšne izvenzemeljske svetove, temveč prav v ta realni svet narave in družbe, v katerem poteka človekovo edino in resnično življenje. To, kar privlači človekovo pozornost, ni smrt, temveč življenje. Torej, človek svojega življenja ne daje v službo božanskemu bitju niti kakšnim drugim izvenčloveškim ciljem. Človek nima nikakršen drug cilj, ki bi bil višji od samega človeka, od človeške sreče in človeške popolnosti.

Glede na občutenje tega človeka življenju ne daje smisel trajanje, temveč polnost do življenja. Življenje je toliko boljše, kolikor bolj je napeto, ustvarjalno, usmerjeno k resnici in lepoti, kolikor daje možnost za maksimalni razvoj individualnih moči in sposobnosti. Človekovo stališče, ki izhaja iz Marxovega ideala, je vseskozi aktivistično, borbena in ekstravertirano, brez kakršnihkoli sledi pasivnosti, prepuščanja usodi in intravertizmu. Še več, to je revolucionarno stališče boja za resničnost, ki je usklajena z razumom, za takšne družbene razmere, ki bodo njemu samemu in ostalim ljudem omogočile doseči popolnost in srečo.

Srečo predstavlja že sam boj za takšne družbene razmere; »srečna« so (piše Marx), tista zgodovinska obdobja, ki jih karakterizira »Titanski boj« za usklajenost družbene resničnosti z razumom, »biti prvi med tistimi, ki vstopajo v novo življenje je zavidanja vredno; to mora biti naša usoda«. Marxov idealni človek ni nikakršna izolirana človeška enota, ki je sama po sebi zadostna. To je človek, ki aktivno sodeluje v uresničevanju in prisvajanju kulturnih dobrin in civilizacije, človek, ki ima enak odnos do usode drugih kot do svoje lastne. Težnja po samouresničenju je v njem organsko povezana s težnjo za uresničenjem takšne oblike skupnega človeškega življenja, v katerem bo samouresničenje postalo delež vsakega človeka. **Splošno ustvarjanje, oblikovanje in ustvarjalna dejavnost, ki izvira iz človekovih spontanosti, osebnih in INDIVIDUALNIH POBUD IN ZANIMANJA — vse to je ena najznačilnejših potez Marxovega ideala človeka**, obenem pa predstavlja najpomembnejši pogoj življenja, ki ga čutimo in doživljamo kot vrednega. To je v resni povezavi z Marxovim konceptom človeka kot bitja, ki ustvarja in oblikuje svoj lastni človeški svet in samega sebe. Preprosto vzeto,

Marx pri tem misli **zavestno in prostovoljno sodelovanje v velikem družbenem delu izgradnje sveta, kulture in civilizacije, ki se manifestira tako v lastnem človekovem ustvarjanju kot tudi v prisvajanju dobrin in vrednosti, ki jih ustvarjajo drugi ljudje; takšno sodelovanje, v katerem se človek razvija in uresničuje svojo človečnost, ker je (o tem je bil že govor), kot zavestna, svobodna in ustvarjalna dejavnost, delo v resnici bistvo človeštva; in pa »proizvodno življenje«** v najširšem pomenu te besede, ki le lastno le ljudem, je »generično življenje« ljudi. Človek ne more biti popolnoma pravi človek, če ne živi življenje ljudi kot vrste, tj. življene zavestne in svobodne človeške dejavnosti, ki spreminja takó naravo kot samega človeka. Kajti retorično vzklika Marx »kaj je življenje drugega kot dejavnost«. Torej, človeško življenje, ki je dostojno človeka in življenja, je prav specifična človeška dejavnost. Praktično proizvajanje **predmetnega sveta** (...) je potrjevanje človeka kot zavestnega generičnega bitja prav v obdelavi predmetnega sveta. Ta proizvodnja je njegovo delovno generično življenje. Skozi njo se narava pojavlja kot človekova samouveljavitev, kot spontan izraz njegove dinamične in ustvarjalne moči, predstavlja (po Marxu) smisel človeškega življenja in najbistvenjši moment Marxovega ideala človeka. Nasprotno od A. Smitha (pravilno ugotavlja Rosenberg); ki je delo razumel kot žrtvovanje miru in počitka, razume Marx delo kot »ustvarjalno dejanje, v katerem se človekovo življenje zavestno izpolnjuje«. Prav ima tudi Tomson, ko piše, da (po Marxu) sposobnost ustvarjalnega dejanja »razlikuje človeka od živali in predstavlja usodno komponento človeškosti človeškega bitja, pa je tako naloga človeške zavesti, da to potezo razvija«.

OSEBNI IDEAL ČLOVEKA

Sedaj že lahko na kratko povzamemo rezultate dosedanjih analiz in zaključimo rekonstruiranje osebnega ideala človeka v ustvarjanju mladega Marxa. Kakor smo videli, človek, ki ustreza temu idealu, je ekstravertiran človek, ki svojo srečo in popolnost dosega v takšni dejavnosti, katere predmet predstavlja narava in družba. To je človek, ki neprestano teži k resnici, lepoti in blaginji, ki se stalno izraža v svetu kulture in civilizacije in ki sprejema vase vse novo in vredno, kar v tem svetu nastaja. To je torej aktiven človek, kreativen in bogat na človeški način. Njegovo bogastvo sestavlja polnost človeškega življenja, različnost potreb in njihovega zadovoljevanja, stalni razvoj in stalno bogatenje individualnosti in osebnosti. Noben njegov talent ne ostane zapuščen in nobena njegova sposobnost ne pobuda. Izpolnjen je z osebnim zadovoljstvom in od vsega najbolj ceni svojo svobodo in avtonomijo. Ta svoboda in ta avtonomija pa nista svoboda in avtonomija izven družbe in izven človeške skupnosti, temveč z ljudmi in za ljudi. Je toliko bolj človek in toliko bliže Marxovemu idealu človeka, kolikor močnejše je povezan z drugimi ljudmi, kolikor več jim dolguje in kolikor več mu oni dolgujejo.

Nikdar se ne pomiri s situacijo, ki se obrača proti človeku, in v pogumnem boju za boljše življenje vidi srečo, ki je ne najde v negativni resničnosti. Njegov pogled je vedno uperjen naprej in nikdar nazaj; to je človek **napredka in idej**. Nič ni bilo Marxu bolj v napoto kot nizki življenjski materializem. On, ki je s časom postal tvorec sodobnega materializma, je kljub temu do konca ostal ognjevit propagator vzvišenega življenjskega idealizma. Tistega idealizma, ki ga je slavil v liku svojega tasta Ludwiga von Westphalena, človeka, ki je zanj predstavljal »živi argument od oculos, da idealizem ni fantazija, temveč resnica«. V očeh mladega Marxa je bil Ludwig von Westphalen starec mladostne energije, ki »z resničnim entuziazmom in resnostjo pozdravlja vsak napredek časa; prežet (...) z iskrenim in čistim idealizmom, ki izhaja iz prepričanja, ki se nikdar ni strahopetno umikal pred mračnimi silami reakcionarnih krvososov niti pred črnimi oblaki, ki pogosto prekrivajo horizont našega neba, temveč je vedno z božanskim energijo in s pogledom, prepričanim vase in polnim moškosti gledal skozi vse zasloni na empireum, ki se je prebujalo v srcu sveta.« Kljub temu osnovne značilnosti Marxovega človeka zahtevajo, da jih naprej razvijamo, dopolnimo in zaokrožimo.

Poskusil bom to narediti z odgovorom na dve vprašanji:

- katere pomembne poteze še označujejo Marxov ideal človeka? in
- ali se lahko idealnemu človeku (tako kot ga razume Marx) pripiše lastnost »moralnosti«

V odgovoru na prvo vprašanje bom poskušal obelodaniti nekatere nepoznane (ali vsaj dosedaj premo poznane) elemente Marxovih pogledov na to, kakšen mora biti sam človek in kakšen mora biti njegov odnos do sveta in do drugih ljudi.

Pogosto se poudarja in celo tretira »totalnega«

Prvič, menim, da Marx tu misli na preseganje »parcialnosti«, »fragmentarnosti«

Že v židovskem vprašanju, ko je dokazoval omejenost spolpolitične emancipacije, je Marx opozarjal, da buržoazna država zares »na svoj način odpravlja razlike glede na rojstvo, stan, izobrazbo, poklic...«, ker jih priznava kot »nepolitične razlike«, ki obstajajo zunaj območja političnega življenja, vendar pa v bistvu država sploh ne ukinja teh razlik in te ostajajo (skupaj s privatno lastnino) kot »resnične razlike«. Zato, kljub temu da postaja država svobodna (Freistaat), človek vendar ne postane svoboden. Te razlike bo zares uknila šele **človeška emancipacija**, ker se bodo izgubile skupaj s propadom privatne lastnine, in šele takrat bo človek dobil možnost za **neoviran razvoj vseh svojih sil in sposobnosti**.

Človek Marxovega ideala je človek, katerega v samorealizaciji ne ovirajo več nobene težave in omejitve, ki rastejo na tleh privatne lastnine, to je človek, ki ne pozna zavor in okovov v razvoju človeške osebnosti, ki jo ustvarja privatna lastnina. Po ukinitvi privatne lastnine (pravi Marx) si bo človek prisvajal »svoje vsestransko bitje na vsestranski način, torej kot totalen človek«. Enostranskost človeškega življenja — to je proizvod privatno-lastninskih odnosov. V komunizmu bo človek živel vsestransko, sodeloval na različnih področjih družbenega in kulturnega življenja in bo v praksi svojega dela prav tako mnogostranski, kot je mnogostranski svet kulture in civilizacije, tj. »predmetno bitje«

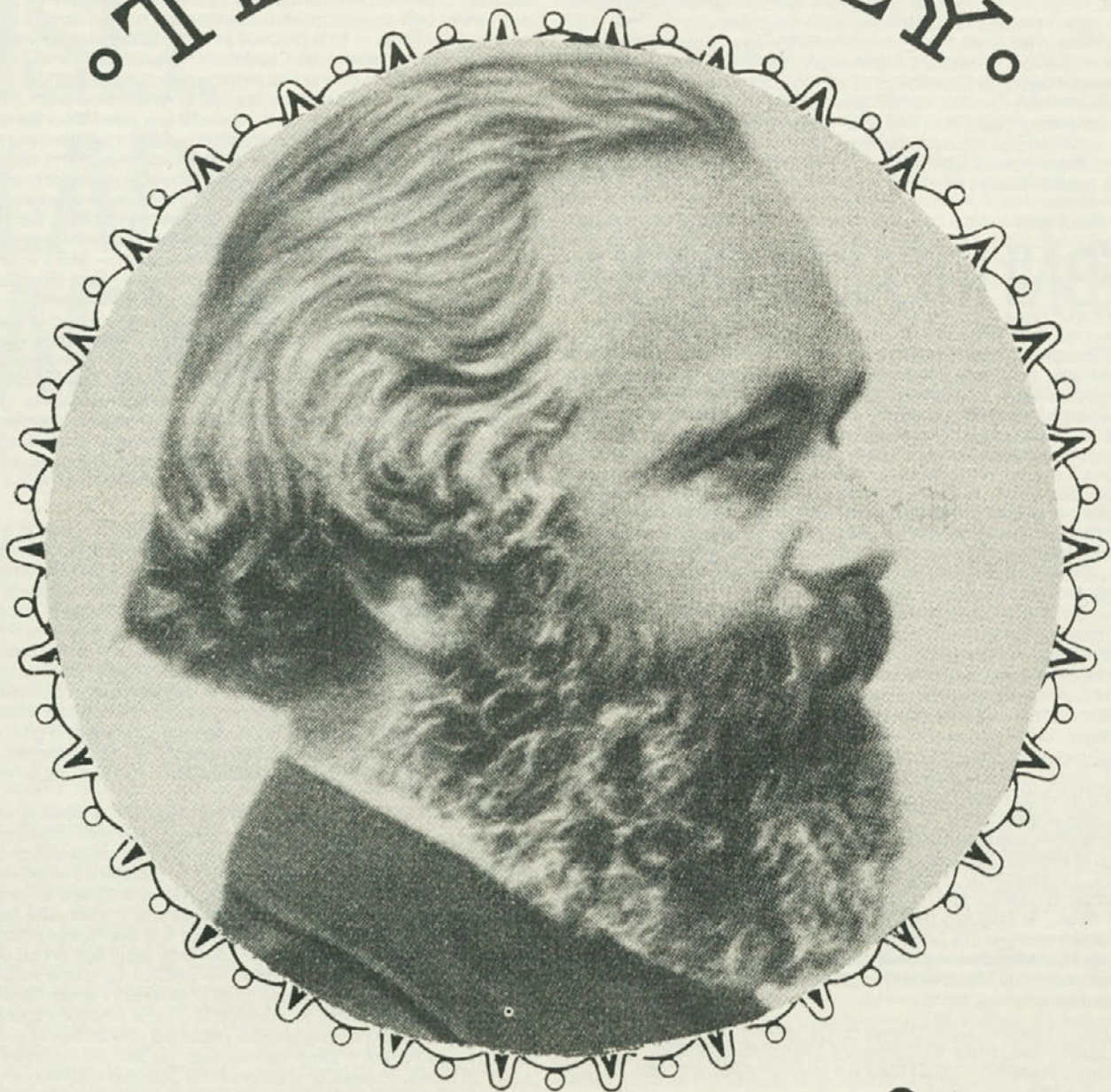
Razume se, da si je Marx v svesti delitve dela in pomena, ki ga ima le-ta za razvoj človeštva. Ne nastopa proti prostovoljni delitvi dela, ki upošteva človeško voljo, nagnjenja in talente in prisiljuje ljudi na stalno suženjsko vrtenje in premlevanje življenjskih opravil in funkcij. Predmet njegovih napadov je le prisilna, tj. »družbena delitev dela«, ki se je »osamosvojila«

Prav tako (tisti, ki si je v svesti, da komunistično gibanje stremi k ukinjanju razredov, se temu ne sme čuditi) Marx v imenu omenjene človekove »totalnosti«

V omenjeni izjavi se nenavadno jasno vidi bistvo Marxovega razumevanja človekove »totalnosti«. Marx se bori proti slehernemu omejevanju človeka in celo z umetnostjo, ki jo sicer zelo visoko ceni in katere predstavniki (umetniki) mu v veliki meri služijo kot model za njegov ideal človeka. Marx zahteva, da se najširšim ljudskim množicam omogoči takšno življenje, v katerem bodo prišle do izraza najrazličnejše človeške funkcije in ne samo ena in vedno ista. Marx se zaveda, da ni vsakdo med nami. Rafael, vendar stremi za tem, da se »vsak, v katerem se kaže Rafael, lahko nemoteno izgradi«. To pa ni mogoče v razmerah, v katerih človeški individuum ne živi »totalno«

THE JOLLY.

JOKER.

ADUT ZA FILOZOFE

